

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

**Jak se zachází se jmény zahraničních celebrit
v českých elektronických médiích?**

**How Are the Names of Foreign Celebrities Used
in the Czech Electronic Media?**

Bakalářská práce

Beáta Pleyerová

Česká filologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr.

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne: 26. 4. 2022

Vlastnoruční podpis:

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala doc. PhDr. Boženě Bednařikové, Dr., za její odborné vedení práce, za udílení cenných připomínek a v neposlední řadě i za čas, který mně a mé práci věnovala.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Problematika proprií v češtině.....	8
2.1 Apelativa vs. propria.....	8
2.2 Druhy proprií	9
2.3 Gramatické kategorie substantiv a jejich specifčnosti u proprií	9
2.3.1 Přirozený vs. gramatický rod	10
2.3.2 Kategorie čísla.....	11
2.3.3 Kategorie pádu	13
2.4 Přechylování substantiv	13
3. Přechylování příjmení	16
3.1 Legislativní úprava vs. veřejná komunikace.....	16
3.2 Společenská diskuse	17
3.3 Teoretický základ pro přechylování příjmení	19
3.3.1 Jednoslovná příjmení substantivního tvaru	20
3.3.2 Jednoslovná příjmení adjektivního tvaru	25
3.3.3 Víceslovná příjmení	27
3.3.4 Dodatky	28
4. Analýza excerpovaných jazykových dat	30
4.1 Příjmení slovanského původu	32
4.2 Příjmení anglického původu	41
4.3 Příjmení německého a skandinávského původu	48
4.4 Příjmení francouzského původu	53
5. Závěr.....	62
6. Anotace.....	68
7. Resumé.....	69
8. Bibliografie.....	70
8.1 Sekundární literatura	70
8.2 Zdroje.....	72

1. Úvod

Příjmení se jako součást osobních jmen v českém prostředí vyvíjelo od konce 13. století, kdy se ve společnosti poprvé začala objevovat první nedědičná přízviska (tzv. příjmi), jimiž se blíže určovala rodná jména jednotlivých osob. Nejprve se tato přízviska vyskytovala v šlechtických kruzích, následně se jejich užívání rozšířilo mezi měšťanskou a posléze i venkovskou vrstvu obyvatelstva, až se v 18. století z přízvisek nakonec ustanovilo rodové dědičné příjmení. To sloužilo k evidenci obyvatelstva a záhy se stalo i zákonem uloženou nutností, a nebylo tedy možné najít nikoho, kdo by své příjmení neměl.¹

V dnešní době již příjmení představují nedílnou součást českého jazykového systému a jejich přidělování je legislativně upraveno pomocí matričního zákona². Aktuální záležitosti týkající se příjmení proto směřují jinam než k tázání se po tom, kdo ve svém jméně příjmení má, a kdo ne – jako mnohem palčivější problém se dnešní společnosti jeví otázky, zda přechylovat, či nepřechylovat ženská příjmení a zda ženám umožnit, aby si samy rozhodovaly o tom, jestli budou užívat ženský, nebo mužský tvar svého příjmení.

Ještě v nedávné době byla druhá z těchto otázek doprovázena bouřlivými diskusemi nejen mezi řadami odborníků, ale i u široké laické veřejnosti, a to až do chvíle, než byla roku 2021 odsouhlasena legislativní změna v matričním zákoně, která od ledna 2022 nově umožňuje ženám svobodně se rozhodnout, v jakém tvaru budou své příjmení užívat, a to bez ohledu na svou národnost a trvalé bydliště. Ovšem mnozí odpůrci této změny zůstávají i nadále věrni svým stanoviskům a požadují důsledné přechylování ženských příjmení, a to jak u těch domácího původu, tak i u příjmení cizích. Diskuse na toto téma zcela neutichla ani po legislativní změně³ a problematika přechylování příjmení i nadále představuje aktuální téma.⁴

¹ KNAPPOVÁ, Miloslava. O příjmeních v českých zemích. In: BROZOVIC RONČEVIĆ, Dunja (ed.). *Folia Onomastica Croatica: Knjiga 12–13*. Záhřeb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2004, s. 275–279.

² AION CS. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů – znění od 1. 2. 2022. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS 2010–2022 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301/zneni-20220201>

³ Tamtéž.

⁴ Viz internetové diskuse, nejnověji např. MIA2020 (pseud.). Přechylování jmen (diskuse). *eMimino.cz* [online]. MARFA, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.emimino.cz/diskuse/prechylovani-jmen-461181/>, nebo dále např. IRE (pseud.). Změny 2022: Příjmení bez -ová, stotisícové pokuty za pyrotechniku na fotbale (diskuse pod článkem). *iDNES.cz* [online]. MARFA, 1999–2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zmeny-rok-2022-prestupkovy-zakon-prechylovani-jmena-policie-pravomoci-legislativa.A211201_153133_domaci_lre

Za specifickou oblast, v níž je přechylování ženských příjmení uplatňováno, lze považovat veřejnou mediální komunikaci, jež se svou charakteristikou odlišuje od komunikace administrativní, a to především tím, že není přímo upravována českou legislativou. Ještě výraznější charakteristiku s sebou v oblasti veřejné komunikace přináší přechylování příjmení ženských celebrit, tedy těch žen, jež mají své renomé a jejichž jména jsou ve společnosti dlouhodobě mediálně známa. A právě tyto případy se staly předmětem mého zkoumání v rámci této práce.

Jejím cílem je zpracování teoretického základu potřebného pro pochopení mluvnických rozdílů mezi apelativy a *proprii* a dále v souladu s vybranými současnými českými mluvnicemi a s doporučeními z internetových zdrojů Ústavu pro jazyk český AV ČR také předestření principů přechylování příjmení, jež vzhledem k flektivní povaze českého jazyka bezpodmínečně souvisí s jejich skloňováním.

V praktické části jsou posléze analyzována vybraná jména ženských zahraničních celebrit v českých elektronických médiích, a to prostřednictvím práce s daty *Českého národního korpusu* pomocí nástroje *KonText*. Pozornost je přitom soustředěována na sledování toho, jak se v našich elektronických médiích zachází s ženskými příjmeními z hlediska jejich přechylování, či nepřechylování a zároveň je brán zřetel na pravopisné adaptace těchto jmen.

Pojem *celebrita* je v *Akademickém slovníku cizích slov* definován jako „věhlasná, ve společnosti nebo ve svém oboru vážená osobnost“⁵, avšak pro účely této práce je chápán mnohem širěji – mimo celebrity z kulturní oblasti (zpěvačky, herečky, modelky apod.) pod něj zahrnuji i mediálně známé sportovkyně a političky, případně aktivistky.

Při analýze vybraných jmen celebrit jsou tato jména záměrně užívána ve tvarech nepřechýlených a v rámci šetření jsou ověřovány následující předpoklady:

1. Česká elektronická média častěji přechylují příjmení sportovkyň a političek (příp. aktivistek) než příjmení celebrit z oblasti kultury, u nichž jsou jména často chápána jako umělecká.
2. Příjmení slovanského původu jsou vzhledem k jejich povaze a jazykové blízkosti s češtinou přechylována více než příjmení pocházející z jiných jazyků.

⁵ PETRÁČKOVÁ Věra, KRAUS Jiří a kol. *Akademický slovník cizích slov: I. díl A – K*. Praha: Academia, 1995, s. 122.

3. Příjmení celebrit z oblasti kultury se v bulvárních médiích (tj. včetně kategorie politického bulváru) a market-driven médiích objevují častěji nepřechýlená, zatímco v médiích hlavního proudu jsou spíše přechylována.
4. Bulvární média (tj. včetně politického bulváru), market-driven média a antisystémové weby se při zápisu jmen dopouštějí pravopisných chyb a nenáležitých nesystémových adaptací častěji než média hlavního proudu.

V závěru své práce přináším její celkové zhodnocení, rekapituluji provedený výzkum a předkládám výsledky, jež přinesl. Dále nastiňuji, jakým souvisejícím oblastem by bylo možné se věnovat v rámci dalších výzkumných šetření a podrobnějších analýz.

2. Problematika proprií v češtině

2.1 Apelativa vs. propria

Substantiva představují jednu ze stěžejních složek slovní zásoby českého jazyka. Slouží jako pojmenování entitativně pojatých jevů, tj. osob, zvířat, rostlin, věcí, objektů v širokém slova smyslu, předmětně pojatých dějů, stavů, vlastností a kvant (např. *otec, veverka, lípa, kniha, vánek, paprsek, světlo, chuze, bytí, štědrost, maximum*).⁶ Jedná se až na výjimky o slova striktně ohebná, podléhající skloňování a gramaticky schopná vyjadřovat jmenný rod (v případě maskulin včetně životnosti), číslo a pád.

V rámci skupiny substantiv se dále vyčleňuje protiklad apelativ a proprií, jenž je vystavěn na schopnosti těchto jmen referovat buďto k obecné třídě daných jevů, nebo k jevům jedinečným, tj. konkrétním jednotlivinám či jejich kvantům. Propria jsou schopna potlačovat věcný význam slova a mají nedenotativní platnost při zachování referenční funkce⁷, přičemž s sebou nesou některá gramatická omezení jako např. neschopnost tvořit plurálové tvary (případné tvary plurálu zpravidla signalizují omezení individualizační schopnosti jména).⁸ Zatímco apelativa v češtině pravopisně zapisujeme s malým počátečním písmenem, jedinečnost pojmenování proprií je při zápisu signalizována počátečním písmenem velkým.

Ne vždy je však rozlišení mezi apelativy a proprii jednoznačné, lze se setkat i s případy, kdy je jméno původně označující jedinečný jev přeneseno na celou třídu objektů. „Za podmínku apelativizace proprií se obecně považuje výrazný charakterizační rys obecně známého individuálního nositele vlastního jména: *Jidáš* je zrádce, *Pilát* alibistický, *Medusa* obludná, *Harpagon* lakomý [...]“⁹

⁶ ŠTÍCHA, František a kol. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny: Druhy slov / tvoření slov*. Praha: Academia, 2018, s. 45.

⁷ Denotativní platností se rozumí schopnost lexému vztahovat se k určité třídě objektů – propria tohoto až na výjimky nejsou schopna (např. u příjmení lze hovořit o zachování denotace k určité skupině lidí s příbuzenskou vazbou) a svou formou referují pouze k určité jedinečné entitě. Více o denotaci a denotativním významu slova viz např. ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011.

⁸ ŠTÍCHA, František a kol. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny: Druhy slov / tvoření slov*. Praha: Academia, 2018, s. 47.

⁹ Tamtéž.

2.2 Druhy proprií

Z proprií nadále vyčleňujeme dvě základní skupiny a několik dalších podskupin na základě toho, co konkrétně daná propria označují. První skupinu tvoří propriální pojmenování živých, příp. pohádkových bytostí, tzv. bionyma, která se nadále dělí na:

1. **antroponyma**, tj. propria pojmenovávající jednotlivé osoby a jejich skupiny (např. *Jan, Karolína, Nováková, Pražané, Češi, Moravané, Meluzína*),
2. **zoonyma**, tj. propria pojmenovávající živočichy (např. *kočka Míca, kuň Pegas*),
3. **fytonyma**, tj. propria pojmenovávající rostliny (např. *masožravá Adéla*).¹⁰

Druhou skupinu představují propria neživých objektů a jevů, a to jak přírodních, tak člověkem vytvořených, jedná se o tzv. abionyma, jež se dělí na:

1. **toponyma** (propria zeměpisná), tj. propria pojmenovávající v krajině se nacházející objekty, které je možné kartograficky zakreslit (např. *Olomouc, Jeseníky, Vltava, Ještěd, Macocha, Čechy, Slovenská republika, Skandinávský poloostrov, Britské ostrovy*); mezi těmito jmény lze dále rozlišovat: choronyma (propria větších přírodních nebo správních celků), oikonyma (propria obydlených objektů) a anoikonyma (propria pomístní označující neobydlené objekty),
2. **kosmonyma** (propria astronomická), tj. propria pojmenovávající objekty nacházející se ve vesmíru mimo Zemi (např. *Mars, Jupiter, Mléčná dráha, Proxima Centauri*),
3. **chrématonyma**, tj. propria označující lidské výtvořené zakotvené ve společenských, ekonomických, politických a kulturních vztazích (např. *kniha Babička, hodinky Rolex, jogurt Jogobella, motorka Jawa, boty Adidas*).¹¹

2.3 Gramatické kategorie substantiv a jejich specifičnosti u proprií

Propria se oproti zbylým substantivům vyznačují několika specifickými rysy týkajícími se jejich gramatických kategorií (především gramatického rodu a čísla).

¹⁰ PLESKALOVÁ, Jana. Vlastní jména – třídění. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012–2020 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/VLASTN%C3%8D%20JM%C3%89NA%20E2%80%93%20T%C5%98%C3%8DD%C4%9AN%C3%8D>

¹¹ Tamtéž.

2.3.1 Přírozený vs. gramatický rod

Gramatickým rodem se v češtině rozumí rozdělení substantiv na maskulina, feminina a neutra. Tento rod může ve své významové rovině odrážet přírozenou příslušnost jedinců k mužskému nebo ženskému pohlaví, tedy tzv. rod přírozený, a to tehdy, jedná-li se o pojmenování živých, příp. pohádkových bytostí (tj. osob i zvířat). K tomuto rozlišení se užívá jak prostředků lexikálních, tak slovtvorných.

Jazykové vyjadřování přírozeného rodu pomocí lexikálních prostředků je méně užívaným způsobem týkajícím se pouze vybrané skupiny substantiv. K takto odlišeným rodovým dvojicím přistupujeme jako ke dvěma samostatným lexémům (např. *muž, žena; otec, matka*), pro něž můžeme v některých případech nalézt doplňující lexém, jenž ve své významové rovině souhrnně označuje pojmenovávanou živou bytost bez rozdílu pohlaví (např. *člověk; rodič*).¹²

Při vyjadřování přírozeného rodu prostřednictvím slovtvorných prostředků se ženský rod vytváří přechylováním jména rodu mužského pomocí slovtvorných přípon, jméno označující ženské pohlaví se stává východiskem pro odvozování maskulin jen velice výjimečně. Podrobněji se této problematice věnuji v kapitole 2.4 *Přechylování substantiv*.

Existuje ovšem i určité množství substantiv, která protiklad přírozeného rodu lexikálně ani slovtvorně nevyjadřují. Jedná se především o názvy zvířat, jež je možné vztáhnout k zástupcům jak pohlaví mužského, tak ženského (např. *čmelák, potkan, kuna, vrána, moucha*), dále o názvy povolání, u nichž nevznikla potřeba vytvořit mužský nebo ženský protějšek (např. *letuška, švadlena, prادلena, pokojská*)¹³, o jména vyjadřující hodnocení (např. *lakomec, opilec, mluvka, naivka*), případně o některá jména složená (např. *kazisvět, držgrešle*).¹⁴

Rodové dvojice tvořené mužskými a ženskými protějšky jsou dále doplňovány neutry označujícími zvířecí, příp. lidská mláďata. Tyto názvy se vyjadřují zpravidla pomocí dalšího lexému (např. *otec – matka – dítě; pes – fena – štěně*), v menší míře odvozováním (*vlk – vlčice – vlče; lev – lvice – lvíče*). V obou případech se však jedná o pojmenování, která hodnotí jedince z hlediska vývojového stádia a opomíjí přitom rozlišení pohlaví, jež je těmto mláďatům vlastní již od narození.

¹² KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986, s. 33.

¹³ V současné době roste snaha o korektní jazykové zrcadlení historické proměny sociálních rolí. V souvislosti s tzv. genderovou korektností podobných názvů povolání ubývá a u dříve nepřechylovaných jmen se tak lze nyní setkat i s jejich ženskými/mužskými protějšky (*voják → vojákyně, příp. vojačka; střelec → střelkyně*).

¹⁴ KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986, s. 33–34.

U názvů osob a zvířat se tedy do gramatického rodu promítá rod přirozený, avšak přiřazení k jednomu ze tří gramatických rodů je obligatorní pro každé substantivum, tedy i pro názvy rostlin, věcí, objektů, dějů, stavů, vlastností a kvant. Toto včlenění do systému umožňuje mluvnické rozřazení substantiv do jednotlivých deklinačních typů a v návaznosti na to přiřazení odpovídajícího souboru koncovek užívaného při následné flexi.

U maskulin se dále rozlišuje i podkategorie gramatické životnosti. Ta jistou měrou odráží reálnou životnost pojmenovávaných jevů, ovšem nelze ji jednotně přisuzovat všem živým entitám (např. rostliny coby do původu třída objektů životných jsou gramaticky pojímány jako neživotné). S koncovkami jmen gramaticky životných se lze setkat u některých neživotných substantiv, a to v důsledku slovtvorných analogií (např. *ukazatel, dělenec, ledoborec*), významových souvislostí mezi jmény některých živočichů a jejich přenesením do potravinářského průmyslu (např. *slaneček, jikrnáč, sled'*), a také u jmen některých živých organismů (např. *bacil, virus*); dále se stávají prostředkem pro vyjádření vztahu neživotných maskulin k jejich referentům, a to u jmen rostlin a hub (např. *najít hřib/-a*), potravin a pochutin (např. *dát si buřt/-a*), karetních her, tanců a sportovních disciplín (např. *dát gól/-a*) nebo automobilů (např. *koupit si opel/-a*).¹⁵

Propria představují veskrze bez výjimky substantiva konkrétní, v případě bionym je jejich gramatický rod přímým odrazem rodu přirozeného, a proto mezi nimi lze najít pouze jména příslušící k rodu mužskému či ženskému, ale nikoliv k rodu střednímu. Bionyma vzniklá propriaizací apelativ rodu mužského neživotného, ženského či středního se bezpodmínečně stala jmény životnými (např. *hrádek* → *pan Hrádek*, *fiala* → *pan Fiala*).

V případě abionym se mohou propria vyskytovat i jako neutra a o jejich zařazení ke gramatickému rodu pak často rozhoduje rod apelativa, z něž tato jména vznikla.

2.3.2 Kategorie čísla

Stejně jako kategorie gramatického rodu je i číslo coby mluvnický prostředek odrazem mimojazykové skutečnosti, na jejímž počtu stojí v současném českém jazyce protiklad singuláru a plurálu. Singulárem se zpravidla označují třídy jednotlivých objektů, případně jev jedinečný označený pomocí propria, zatímco plurál se používá pro vyjádření množství objektů

¹⁵OSOLSOBĚ, Klára. Životnost. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012–2020 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/%C5%BDIVOTNOST>

většího než jeden. Většina substantiv je schopna tento protiklad jednoznačně rozlišovat (např. *muž – muži, jízda – jízdy, auto – auta*), ale existují i skupiny jmen, jež jsou z hlediska kategorie čísla tzv. nepočítatelná – jedná se o podstatná jména hromadná (*singularia tantum*) nebo pomnožná (*pluralia tantum*).

„Jména hromadná (kolektiva) označují singulárním tvarem soubor (souhrn, celek) počítatelných jednotlivin téhož druhu (mají tedy souborný denotát). Pojem souborného množství je součástí jejich lexikálního významu, vyjadřuje se i slovtvornými prostředky.“¹⁶ Z hlediska morfologické stavby jsou kolektiva signalizována nejčastěji následujícími čtyřmi sufixy: *-í, -oví, -stvo, -ctvo* (např. *náradí, cukroví, lidstvo, žactvo*), ale existují i taková, jejichž hromadnost je vyjádřena pouze v sémantické rovině lexému (např. *mládež, hmyz, dobytek*).

Jména pomnožná se vyskytují pouze v tvarech plurálních, jimiž jsou označovány jak jednotliviny samotné, tak i jejich počet. Nejčastěji se jimi popisují názvy částí těla (např. *ústa, plíce, játra, záda*), oděvů (např. *tepláky, plavky, šaty, kalhoty*), nemocí (např. *spalničky, neštovice, hemoroidy*), nástrojů a zařízení (např. *housle, dudy, nůžky, brýle, váhy*), svátků, slavností a významných událostí (např. *narozeniny, prázdniny, Vánoce, Velikonoce*), zeměpisné a místní názvy (např. *Čechy, Budějovice, Jeseníky, tropy*), jména látková (např. *kvasnice, dršťky, halušky, povidla*), názvy písemností (např. *memoáry, paměti*), her (např. *kostky, šachy, karty, kuželky*) a některá jména s rysem soubornosti (např. *peníze, finance, realie*).¹⁷

Propria mají v této gramatické kategorii také své specifikace – „[p]rotože individualizují objekt a jsou prostředkem vyjádření jeho jedinství a jedinečnosti, primárně se vyskytují v čísle jednotném, jehož tvary jsou bezpříznakové; jsou tedy *singularia tantum*.“¹⁸

Naopak propria, jimiž se označuje určitá množina objektů tvořících jednotu, jejíž celistvou individualitu chceme v pojmenování vystihnout, tvoří výhradně jen tvary plurálu a jedná se tedy o *pluralia tantum*. Nejčastěji se s takovými jmény setkáváme v rámci toponym označujících pohoří (např. *Krkonoše, Jeseníky, Beskydy, Tatry, Karpaty*), souostroví (např. *Bahamy, Kanáry, Azory, Kapverdy*), země a území (např. *Čechy, Uhry*) a místa (např. *Benátky, Atény, Lovosice, Prachatice*), a také u tzv. skupinových antroponym, jimiž rozumíme jména rodová (např. *Přemyslovci, Lucemburkové, Jagellonci, Habsburkové*), rodinná (např. *Novákovi, Horáčkoví*) a národní, kmenová či obyvatelská (např. *Češi, Masajové, Pražané*).¹⁹

¹⁶ KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986, s. 48.

¹⁷ Tamtéž, s. 51–52.

¹⁸ Tamtéž, s. 348.

¹⁹ Tamtéž, s. 349.

2.3.3 Kategorie pádu

Pád představuje nejvýznamnější gramatický prostředek češtiny z hlediska začleňování substantiv do větných struktur, zároveň se zapojuje i do významové roviny syntaktických celků a společně s gramatickým rodem a číslem vytváří deklinační paradigma substantiv. Jeho odražení mimojazykové skutečnosti přitom není tak jednoznačné jako u zbylých mluvnických kategorií – jednotlivé pády totiž disponují hned několika gramatickými významy, z nichž se část pojí s předložkami (pády předložkové, nepřímé) a jiné jsou vyjadřovány i bez nich (pády prosté, přímé).

V češtině rozlišujeme celkem sedm pádů v singuláru a sedm pádů v plurálu, jedná se o nominativ (1., N, pád podmětu), genitiv (2., G, pád neshodného přívlastku), dativ (3., D, pád adresáta v pozici nepřímého předmětu), akuzativ (4., A, pád přímého předmětu), vokativ (5., V, pád oslovení), lokál (6., L, pád příslovečného určení) a instrumentál (7., I, pád prostředku, nástroje).²⁰ Morfologicky se jednotlivé pády rozlišují pomocí koncovek, přičemž v některých případech může být tvar slova tvořen pouze holým kmenem (tj. má tzv. nulovou koncovku), nebo se v jednom tvaru mohou současně vyskytovat dvě až tři možné koncovky – takovýto soubor koncovek pak označujeme jako dublety, příp. triplety.

Důležité je si uvědomit, že „[ž]ádné české substantivum nemá sedm různých koncovek pro sedm různých pádů (ať už v singuláru, nebo v plurálu). Splývají-li koncovky v různých pádech stejného substantiva, mluvíme o pádovém synkretismu. U substantiv (ne ale u adjektiv a zájmen) je téměř univerzální synkretismus koncovek v Dsg. a Lsg. [...]. U podstatné části substantiv se v singuláru nebo v plurálu shoduje tvar nominativní s tvarem akuzativním [...].“²¹

2.4 Přechylování substantiv

Za přechylování označujeme odvozovací proces, kterým se morfologicky tvoří ženské protějšky ke jménům rodu mužského²², výjimečně mužské protějšky ke jménům rodu ženského. Za základní přechylovací přípony, jež jsou stále slovotvorně produktivní a aktivně se podílejí na vzniku nových českých slov, považujeme následující čtyři formanty a jejich rozšířené verze:

²⁰ CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny 1*. Praha: Karolinum, 2010, s. 138–140.

²¹ Tamtéž, s. 140–141.

²² Výklad o procesech vedoucích ke vzniku mužských apelativ v této práci nepřináším, jelikož ta nejsou předmětem mého zájmu. Více informací k tomuto tématu viz DOKULIL, Miloš a kol. *Mluvnice češtiny 1*. Praha: Academia, 1986., podrobněji také ŠTÍCHA, František a kol. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny: Druhy slov / tvoření slov*. Praha: Academia, 2018.

-k(a), *-ic(e)*, *-yn(ě)* a *-ov(á)*. Za v současné době již neproduktivní přechylovací sufixy považujeme formant *-n(a)* a formanty užívané pro přechylování jmen rodných²³: *-k(a)*, *-in(a)* příp. *-ín(a)*, *-i(e)* (např. *Jindřiška*, *Josefína*, *Emílie*). Některé zdroje²⁴ se zmiňují ještě o pátém slovtvorném formantu *-and(a)*, avšak ten je považován za prostředek tvoření slov nespisovných, expresivně zabarvených (*Pražanda*, *vojanda*, *fešanda*).

Sufix *-k(a)*, v rozšířených variantách *-nk(a)*, *-enk(a)*, *-ovk(a)*, je v tomto směru jednoznačně nejproduktivnější, přechylují se jím především ženské názvy osob včetně názvů příslušnic států a národů, a to nejčastěji z maskulin obsahujících slovtvorné sufixy *-tel*, *-ec*, *-ař/-ář*, *-ák*, *-č*, *-or* a *-ik*, ale i dalších sufixů a názvů maskulin bez sufixů (např. *učitelka*, *herečka*, *spisovatelka*, *notářka*, *doktorka*, *členka*, *studentka*, *manažerka*, *hráčka*, *asistentka*, *intelektuálka*, *docentka*, *hraběnka*, *židovka*; *Češka*, *Slovenka*, *Polka*, *Němka*, *Američanka*).

Sufixem *-ic(e)*, v rozšířené variantě *-nic(e)*, se při odvozování ženských názvů osob a zvířat nahrazují přípony *-ík* a *-ec* obsažené v mužských tvarech, případně se sufix připojí k bezpříponovému tvaru slova (např. *pomocnice*, *pracovnice*, *úřednice*, *číšnice*, *kadernice*, *návštěvnice*; *vlčice*, *lvíce*, *orlice*, *tygřice*, *medvědice*).²⁵

Sufixem *-yn(ě)*, v rozšířené variantě *-kyn(ě)*, se přechylují ženská jména od maskulin zakončených na *g*, *k*, *h*, *r*, a to buďto připojením tohoto sufixu k bezpříponovému tvaru slova, nebo záměnou sufixů (např. *kolegyně*, *žákyně*, *bohyně*, *ministřyně*, *zástupkyně*, *pěvkyně*, *sportovkyně*, *plavkyně*, *běžkyně*, *horolezkyně*).

Sufix *-ov(á)* se užívá při adjektivní flexi ženských příjmení, v menší míře pak pro přechylování apelativ, a to zejména pro označení profesí nebo sociálních rolí (např. *Nováková*, *Horáčková*, *Dvořáková*; *šéfová*, *mistrová*, *správcová*, *švagrová*, poněkud zastarale též pro označení manželek, např. *učitelová*, *ředitelová*, *ševcová*). Ne všechna ženská příjmení se ovšem mohou přechylovat – podrobnější výklad o problematice příjmení a jejich fungování v českém jazykovém systému viz 3. *Přechylování příjmení*.

Dnes již neproduktivní sufix *-n(a)*, v rozšířených variantách *-evn(a)*, *-ovn(a)*, *-en(a)*, *-ezn(a)*, najdeme jen u několika málo apelativ (*kněžna*, *carevna*, *královna*, *přadlena*,

²³ ČECHOVÁ Marie a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 2. vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2000, s. 111.

²⁴ Např. ÚJČ AV ČR. *Přechylování obecných jmen*. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2021 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=699>

²⁵ ŠTÍCHA, František a kol. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny: Druhy slov / tvoření slov*. Praha: Academia, 2018, s. 516–518.

princezna), dále u jmen příslušnic panovnických rodů (např. *Stuartovna, Přemyslovna*) a ženských ruských jmen po otci (např. *Petrovna, Nikolajevna*).²⁶

U některých jmen se ženský protějšek tvoří konverzí z mužského deklinačního typu (např. *blondýna, kmotra, hospodská; Jana, Petra*), u jiných se lze setkat s opačným slovtvorným postupem, než jaký zde byl doposud nastíněn – o tvoření mužských protějšků od jmen ženských. Tyto odvozeniny jsou vytvářeny pomocí sufixů *-ák, -ec, -er* a *-el*, přičemž se jedná především o několik málo názvů zvířat, příp. osob (např. *liška → lišák, opice → opičák, srna → srnec, husa → houser, kachna → kačer, koza → kozel; vdova → vdovec*).

Tendence k přechylování apelativ v současné době nabírá na síle vlivem jazykových snah o genderově vyvážené vyjadřování, jež má za úkol jazykově podporovat rovné pojednávání o ženách a mužích, a to především v oblasti profesního a akademického působení. Schopnost přechýlených apelativ odrážet tuto skutečnost zůstává ovšem předmětem diskusí, jimiž se ve své práci nebudu podrobněji zabývat.²⁷

²⁶ ČECHOVÁ Marie a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 2. vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2000, s. 110.

²⁷ Vzhled do této problematiky mohou přinést nejrůznější teoretické práce a odborné články současné genderové lingvistiky Jany Valdové, zastánkyně genderové korektnosti v jazyce – viz např. VALDROVÁ, Jana. „Žena a vědec? To mi nejde dohromady.“ Testy generického maskulina v českém jazyce. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008, 91(1), s. 26–38 nebo VALDROVÁ, Jana. K české genderové lingvistice. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1997, 80(2), s. 87–91.

3. Přechylování příjmení

Příjmení společně s rodnými jmény představují neopomenutelnou součást skupiny proprií. Ze své podstaty jsou vždy jmény konkrétními, životnými, se základním využitím v singuláru a s gramatickým rodem zcela závislým na rodu přirozeném. Vzhledem k flektivní povaze českého jazyka přechylování těchto příjmení přímo souvisí s jejich skloňováním.

Přechylování ženských příjmení z mužských tvarů příjmení je typickým rysem slovanských jazykových systémů umožňujícím následné skloňování jména a v případě cizích příjmení také jejich správné začlenění do českého jazykového systému. „Skloňování příjmení se řídí především podle jejich podoby vyslovované, u českých příjmení povětšinou shodné s podobou psanou. Při začleňování cizích příjmení do českého skloňovacího systému se přihlíží i k jejich podobě psané, neboť její respektování spíše umožní určit původní podobu jména.“²⁸

3.1 Legislativní úprava vs. veřejná komunikace

Příjmení představují jednu z mála lingvistických oblastí českého jazyka, které jsou zakotveny v české legislativě, konkrétně tuto problematiku upravuje zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. Od 1. ledna 2022 tento zákon umožňuje, aby osoba ženského pohlaví na základě své žádosti (příp. žádosti rodičů dítěte) užívala příjmení v mužském tvaru, přičemž lze tuto žádost podat nejen při příležitosti zápisu do matriky (tj. při uzavření sňatku/partnerství a narození dítěte), ale i v případě, že žadatelka splňuje všechny zákonné podmínky dle § 69a a § 69b. Do roku 2022 mohly dle předcházejícího znění zákona ženy o užívání příjmení v mužském tvaru žádat pouze tehdy, jednalo-li se o cizinky, občanky, které mají nebo budou mít trvalý pobyt v cizině, občanky, jejichž manžel/partnerka je cizinec/cizinka, a občanky jiné než české národnosti.²⁹

Současné znění § 69 zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů upravuje problematiku příjmení následovně:

„(1) Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice.

²⁸ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 34.

²⁹ V případě žádosti rodičů dítěte ženského pohlaví muselo být dítě cizinka, občanka, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině, občanka, jejíž jeden z rodičů je cizinec, nebo občanka jiné než české národnosti.

(2) Při zápisu uzavření manželství nebo vzniku partnerství lze na základě žádosti ženy, již se uzavření manželství nebo vznik partnerství týká, uvést v matriční knize příjmení, které bude po uzavření manželství nebo vstupu do partnerství užívat, v mužském tvaru.

(3) Při zápisu narození dítěte lze na základě žádosti rodičů uvést příjmení dítěte ženského pohlaví v mužském tvaru. Není-li jeden rodič znám, je rodičovské odpovědnosti zbaven nebo je výkon jeho rodičovské odpovědnosti v této oblasti omezen nebo pozastaven, запиše se mužský tvar příjmení dítěte ženského pohlaví podle prohlášení druhého z rodičů.

(4) Při zápisu úmrtí cizinky se uvede v matriční knize příjmení ženy, již se zápis týká, v mužském tvaru, je-li jeho užívání prokázáno matričním dokladem, popřípadě jinou veřejnou listinou.³⁰

Důležité je ovšem uvědomit si, že se výše zmíněný zákon vztahuje pouze na úřední zápisy do matrik a do běžné jazykové komunikace (tj. veřejné, společenské, osobní) prakticky nikterak nezasahuje. S přechýlenou podobou ženských příjmení, ať už původem našich nebo cizích, se vlivem tradice i snazšího začleňování do českého jazyka běžně setkáváme i v nejrůznějších sdělovacích prostředcích včetně tištěných, elektronických, rozhlasových a televizních médií, ale ani výskyt nepřechýlené podoby ženského příjmení v nich není zcela vyloučen.

Nepřechýlená příjmení se v jazykové komunikaci objevují stále častěji, a to nejen nově v důsledku schválení novely matričního zákona³¹, ale i ve snaze respektovat přání samotných žen a také pod vlivem tendencí, jež berou ohled na cizí původ jmen a jejich nositelek. S tím však přichází úskalí obtížnější identifikace pohlaví osob, zvláště u jmen pro nás výrazně cizokrajných, případně u osob s oboupohlavním rodným jménem. Je-li nutné na pohlaví při současném užití nepřechýleného tvaru příjmení z jakýchkoliv důvodů jednoznačně poukázat, doporučuje se činit tak pomocí odpovídajícího apelativa (např. *paní, zástupkyně, herečka*).

3.2 Společenská diskuse

V posledních letech je otázka přechylování a nepřechylování ženských příjmení kontroverzně hodnoceným tématem, jež budí diskuse s protichůdnými názory napříč celou společností. O to, jak z tohoto hlediska správně zacházet s ženskými jmény, se přou nejen

³⁰ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů - znění od 1. 2. 2022. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS 2010–2022 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301/zneni-20220201>

³¹ Tamtéž.

odborníci, ale i mnozí z řad široké laické veřejnosti, a to i poté, co rostoucí zájem žen o užívání nepřechýleného tvaru příjmení dovedl české zákonodárce k náležité legislativní změně matričního zákona³².

Zastánci důsledného přechylování příjmení ovšem tvrdí, že tento krok vede k užívání pro češtinu neobvyklých tvarů, které poškozují principy fungování českého jazyka a mohou vést ke značným nedostatkům a nejasnostem v komunikaci, během níž mohou být nepřechýlené podoby příjmení matoucí, významově zavádějící a dostatečně neidentifikující. Z tohoto důvodu se pak při užití nepřechýleného tvaru příjmení očekává supletivní dodání těchto informací pomocí blíže určujícího apelativa, avšak tento postup je protichůdný s tendencí jazyka k jazykové ekonomii a podle jednoho z předních odpůrců nepřechylování příjmení, lingvisty Karla Olivy, představuje uvedená legislativní změna pouze důsledek globalizace a nátlak na opuštění národního jazyka.³³

Naopak, Jana Valdřová, jedna z předních českých lingvistek obhajujících možnost žen zvolit si, v jakém tvaru budou příjmení užívat, poukazuje na to, že nepřechylování příjmení není žádným novým prvkem, který by český jazyk už dávno neznal a v historii nepoužíval, a zároveň dodává, že nepřechylování příjmení může být cestou, jak začít objevovat další možnosti češtiny a jak náš jazyk obohatit.³⁴

Různorodost postojů široké veřejnosti a argumenty pro i proti přechylování zaznamenal ve své práci s názvem *Přechylování příjmení v češtině jako případ jazykového managementu*³⁵ Jakub Kopecký, a to prostřednictvím analýzy veřejných internetových diskusí. Podle výsledků, jež jeho práce přinesla, patří mezi nejčastější argumenty vyhraňující se proti nepřechylování nemožnost uživatelů jazyka taková příjmení skloňovat, dále tak nevyhnutelná ztráta informace o pohlaví nositelky příjmení nebo odmítání nepřechylování z estetických důvodů, případně z důvodů vlasteneckých. Postoje souhlasící s nepřechylováním ženských příjmení se opírají především o argumenty poukazující na problematické přijetí přechýleného příjmení v zahraničí nebo o vnímání přechýlené podoby příjmení jako projevu vlastnického vztahu muže vůči ženě,

³² Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů - znění od 1. 2. 2022. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS 2010–2022 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301/zneni-20220201>

³³ TON (pseud.) Příjmení se nepřechylovala už za Masaryka, upozornila Valdřová. Jde o globalizaci, oponuje Oliva. *ČT24* [online]. Česká televize, 1996–2021 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3322154-prijmeni-se-neprechylovala-uz-za-masaryka-upozornila-valdrova-jde-o-globalizaci>

³⁴ Tamtéž.

³⁵ KOPECKÝ, Jakub. Přechylování příjmení v češtině jako případ jazykového managementu. *Slovo a slovesnost*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2014, 75(4), s. 271–293.

případně také o argument, že by každý měl mít možnost svobodně se rozhodnout, jakou podobu příjmení bude užívat.

Společenská diskuse na toto aktuální téma je ovšem mnohem rozsáhlejší a tato kapitola přinesla jen nepatrný zlomek názorů, jež v rámci veřejných dialogů na toto zaznívají.

3.3 Teoretický základ pro přechylování příjmení

Typologie příjmení v následujícím výkladu vychází z rozdělení příjmení ve druhém vydání příručky Miloslavy Knappové *Naše a cizí příjmení v současné češtině*³⁶. Příjmení jsou proto rozčleněna na jednoslovná a víceslovná, dále jsou vydělována na základě slovního druhu, který tvaroslovně představují (substantiva a adjektiva), a podrobněji popisována z hlediska výslovnosti jejich zakončení ve tvarech nominativu singuláru.

Samotný výklad poté vychází nejen z příručky Miloslavy Knappové, ale i z vybraných současných českých mluvnic, jmenovitě z *Mluvnice češtiny 2*³⁷ a *Akademické gramatiky spisovné češtiny*³⁸, a také z přehledu věnovanému přechylování příjmení uvedenému na stránkách *Internetové jazykové příručky*³⁹ nebo odborných článků věnovaných přechylování příjmení v českém jazyce⁴⁰. U typů příjmení, jejichž flektivní zvláštnosti přímo ovlivňují způsob přechylování, se teoretický výklad dotýká i problematiky flexe těchto jmen.

³⁶ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008.

³⁷ KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986.

³⁸ ŠTÍCHA, František a kol. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013.

³⁹ ÚJČ AV ČR. Internetová jazyková příručka [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2021. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

⁴⁰ Především KNAPPOVÁ, Miloslava. Přechylování příjmení v češtině (Pravidla a systematický přehled). *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1979, 62(5), s. 225–233. Dostupné též z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153>, KNAPPOVÁ, Miloslava. Těřeškovová, nebo Těřešková?. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1963, 46(5), s. 271–272. Dostupné též z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4989> a SVOZILOVÁ, Naděžda. Ke skloňování cizích vlastních jmen osobních zakončených na -u, -ú. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1978, 61(3), s. 133–140. Dostupné též z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=6053#_ftn6

3.3.1 Jednoslovná příjmení substantivního tvaru

3.3.1.1 Příjmení je ve výslovnosti zakončeno na tvrdou souhlásku, případně tzv. pravopisně obojetnou souhlásku⁴¹

Příjmení spadající do této skupiny mohou mít slovanský i neslovanský původ a přechylují se vždy pomocí přípony *-ov(á)* (např. *Kubín, Kubínová; Zahradník, Zahradníková; Bernstein, Bernsteinová*). Před jejich koncovým souhláskovým písmenem se mohou vyskytovat tzv. pohybné samohlásky *-e-, -o-, -a-*, které se v některých případech vypouští a v jiných ponechávají.

Pohybné *-e-* se nalézá u převážně slovanských příjmení zakončených na slovotvorný sufix *-ek*, v nichž se při přechylování zpravidla odsouvá (např. *Hájek, Hájková; Válek, Válková; Hlaváček, Hlaváčková*), avšak v případě, že by po jeho vysunutí vznikla obtížně vyslovitelná skupina hlásek, je možné jej ve jméně i ponechat (např. *Vepřek, Vepřková i Vepřeková*). Dále se vyskytuje u příjmení zakončených na *el, er*, v nichž se zpravidla u příjmení původu českého zachovává ve všech tvarech (např. *Chmel, Chmelová; Xaver, Xaverová*) a jen výjimečně se vysouvá (např. *Havel, Havlová*). Je-li takovéto příjmení původem cizí, ale jeho nositeli jsou Češi, vysouvání *-e-* kolísá (např. *Rieger, Riegerová i Riegrová*), pokud jsou nositeli těchto příjmení cizinci, pohybné *-e-* se v příjmení ponechává (např. *Foster, Fosterová*).

Nachází-li se ve slovanských příjmeních pohybné *-o-* nebo *-a-*, lze jej vypustit, ale častěji se v nich ponechává (např. *Bobok, Bobková i Bobková; Dubak, Dubková i Dubková*).⁴²

U českých polatinštělých příjmení⁴³ zakončených na *-ius* se při přechylování latinská koncovka *-us* může vypouštět i ponechávat (např. *Kramerius, Krameriová i Krameriusová*).

Příjmení, jež končí na *c* vyslovované jako [k], lze při skloňování zapisovat s *c* i *k*, při přechylování se však písmeno *c* v zápisu vždy ponechává (např. *Balzac [balzak], Balzacová*). Ve francouzských příjmeních zakončených v psané podobě na dvě souhlásková písmena (nejčastěji *rd, rt, nd* apod.) lze druhé z těchto písmen při přechylování i skloňování ve výslovnosti vypustit (např. *Flaubert [flóbér], Flaubertová [flóbérová] i [flóbértová]; Chateaubriand [šatobriján], Chateaubriandová [šatobrijánová] i [šatobrijándová]*).

⁴¹ Pravopisně obojetnou souhláskou jsou zde myšleny grafémy *b, f, l, m, p, s, v, z* a termín pro jejich souhrnné označení je převzat z výkladů v *Internetové jazykové příručce ÚJČ AV ČR* a v *ÚJČ AV ČR. Pravidla českého pravopisu*. 2. vydání. Praha: Academia, 2005.

⁴² KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986, s. 354.

⁴³ Tamtéž.

Francouzská příjmení zakončená na nevyslovované *es* se tato písmena při zápisu přechýleného tvaru jména ponechávají (např. *Descartes* [dekart], *Descartesová* [dekartová]).

U francouzských a anglických příjmení zakončených v psané podobě na nevyslovované (tzv. němé) *-e* se toto písmeno při zápisu přechýleného tvaru jména může vypouštět, ale lze jej v něm i ponechat (např. *Stone*, *Stonová* i *Stoneová*; *White*, *Whitová* i *Whiteová*).

3.3.1.2 Příjmení je ve výslovnosti zakončeno na měkkou souhlásku, případně na tzv. obojetné souhláskové písmeno⁴⁴

V zakončení těchto příjmení může stát pohybné *-e-*, které se u domácích příjmení zakončených na slootovorný sufix *-ec* zpravidla vypouští (např. *Adamec*, *Adamcová*) a u příjmení cizího původu zakončených na slootovorný sufix *-ec* a domácích příjmení zakončených na *eš* ponechává (např. *Zieleniec*, *Zieleniecová*; *Rubeš*, *Rubešová*). V souladu s rodinnými zvyklostmi se ovšem lze setkat i s výjimkami (např. *Kadlec*, *Kadlecová* i *Kadlcová*; *Aleš*, *Alešová* i *Alšová*).⁴⁵

U cizích příjmení (převážně maďarského a rumunského původu) zakončených na nevyslovované *i*, *y* se tato písmena označující ve výslovnosti měkkost souhlásky v psané podobě ponechávají i během přechylování (např. *Nagy* [nať], *Nagyová*; *Popovici* [popovič], *Popoviciová*). V germánských jazycích se lze setkat s příjmeními zakončenými na *y*, výjimečně na *i* vyslovované jako [j], *i* zde se toto písmeno ponechává jak v psané, tak i vyslovované podobě (např. *Hemingway* [hemingvej], *Hemingwayová*; *May* [maj], *Mayová*).

Anglická příjmení zakončená v psané podobě na písmena *th*, jejichž správná anglická výslovnost je v češtině většinou nahrazována hláskou [s], příp. [t], se přechylují připojením sufixu *-ov(á)* k plnému mužskému tvaru příjmení (např. *Smith* [smis], *Smithová*).⁴⁶

3.3.1.3 Příjmení je ve výslovnosti zakončeno na [a], [á]

Jsou-li tato příjmení původem domácí, koncové *a* při přechylování odpadá a sufix *-ov(á)* se připojuje k předcházejícímu souhláskovému písmenu (např. *Svoboda*, *Svobodová*).

⁴⁴ Tzn. grafémy *b, f, l, m, p, s, v, z*.

⁴⁵ KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986, s. 355.

⁴⁶ Tamtéž, s. 357.

Neslovanská příjmení zakončená na *ka*, *ca* vyslovované jako [ka] se při skloňování mohou zapisovat s grafémy *k* i *c*, avšak při jejich přechylování se v psané podobě jména ponechává písmeno *c* a sufix *-ov(á)* se připojuje buď k základu mužského tvaru příjmení, nebo k jeho plné podobě (např. *Lorca* [lorka], *Lorcová*, příp. *Lorcaová*).⁴⁷

Příjmení neslovanského původu, v nichž koncovému *a* předchází jiné samohláskové písmeno, se přechylují od základu s odtrženým *a* (např. *Moravia* [moravija], *Moraviová*). U cizích příjmení zakončených v psané podobě na *á*, u kterého je kvantita zachována i ve výslovnosti, se přechylovací sufix *-ov(á)* připojuje k plné podobě mužského příjmení (např. *Jahjá*, *Jahjáová*; *Isá*, *Isáová*).

Francouzská příjmení v psané podobě zakončená na *oy* vyslovované jako [oa] se přechylují od plného základu a takto přechýlená příjmení ve výslovnosti koncové [a] odsouvají (např. *Duvernoy* [dyvernoa], *Duvernoyová* [dyvernojová]). U dalších příjmení francouzského původu zakončených ve výslovnosti na [a] a v psané podobě na písmena *d*, *t*, *s*, *x*, případně skupiny písmen *ois*, *oix* vyslovovaných jako [oa] se tato písmena při přechylování zpravidla vyslovují (např. *Marat* [mara], *Maratová* [maratová], *Dumas* [dyma], *Dumasová* [dymasová]).

3.3.1.4 Příjmení je ve výslovnosti zakončeno na [e], [é]

U českých příjmení tohoto typu koncové *e* při přechylování zpravidla odpadá (např. *Chochole*, *Chocholová*), ale v souladu s rodinným územ se lze setkat i s výjimkami (*Vůle*, *Vůlová* i *Vůleová*). V případě, že jde o příjmení komponovaná nebo spřežková, je možné je ponechávat i nesklonná a nepřechýlená (např. *Skamene*, *Skamenová* i *Skamene*; *Osolsobě*, *Osolsobová* i *Osolsobě*; *Skočdopole*, *Skočdopolová* i *Skočdopole*). U některých příjmení se při jejich skloňování lze setkat se základem rozšířeným o kmenotvorný sufix *-et*, který se pak může objevit i v přechýlených tvarech těchto příjmení (např. *Kníže*, *Knížetová* i *Knížová*).⁴⁸

Cizí příjmení tohoto typu se přechylují přidáním sufixu *-ov(á)* k základu mužského tvaru bez koncového *e*, nebo k plnému tvaru mužského příjmení (např. *Goethe*, *Goethová* i *Goetheová*; *Dante*, *Dantová* i *Danteová*; *Heine*, *Heinová* i *Heineová*).

Cizí příjmení zakončená v písmu na *é*, jež je zachováno i ve výslovnosti, se přechylují přidáním sufixu *-ov(á)* k celému základu příjmení (např. *Broglé*, *Brogléová*; *Mallarmé*,

⁴⁷ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 55.

⁴⁸ KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986, s. 359.

Mallarméová). U příjmení zakončených v psané podobě na *ée* se koncové *e* při přechylování vypouští (např. *Coppée*, *Coppéová*), u příjmení zakončených v psané podobě na *ee* se toto koncové *e* ponechává (např. *Klee* [klé], *Kleeová*) a podobně je tomu i u ostatních cizích příjmení, v nichž vyslovovanému [e] odpovídá v psané podobě jiné písmeno než *e*, *é* (např. *Nexø* [nekse], *Nexøová*).

Při přechylování francouzských příjmení zakončených v psané podobě na grafémy *t*, *r*, *s*, *z*, *x* se tato písmena vyslovují (např. *Daudet* [dode], *Daudetová* [dodetová]).

3.3.1.5 Příjmení je ve výslovnosti zakončeno na [i], [í]

Příjmení tohoto typu jsou většinou cizího původu, ojediněle se pak jedná o příjmení česká vzniklá komponováním nebo ze spřežky. Obě tyto skupiny se přechylují připojením sufixu *-ov(á)* k plnému tvaru mužského příjmení, případně je lze v souhlase s rodinnou tradicí ponechat v podobě nesklonné a nepřechýlené (např. *Filipi*, *Filipiová* i *Filipi*; *Bondy*, *Bondyová* i *Bondy*; *Bezstarosti*, *Bezstarostová* i *Bezstarosti*).

Česká příjmení zakončená na *í*, která vznikla z apelativ, jmen rodných nebo jsou původem zpodstatnělá adjektiva, se buď mohou přechylovat, nebo se ponechávají v podobě nesklonné a nepřechýlené (např. *Zelí*, *Zelová* i *Zelí*; *Krejčí*, *Krejčová* i *Krejčí*; *Jančí*, *Jančová* i *Jančí*). Obdobně je tomu i v případě jmen cizího původu, převážně orientálního (*Gándhí*, *Gándhiová* i *Ghándí*; *Nizámí*, *Nizámiová* i *Nizámí*).

V případě cizích příjmení, jež v psané podobě končí na samohláskové písmeno vyslovované jako [i] nebo [y] jiné než *i*, *y*, se sufix *-ov(á)* připojuje k nezkrácenému základu mužského tvaru (např. *Attlee* [etlí], *Attleeová*; *Mackenzie* [mekenzí], *Mackenzieová*; *Curie* [kiri], *Curieová*). Pokud se v psané podobě na konci slova nalézá souhláskové písmeno, v přechýlených tvarech jména se vyslovuje (*Denis* [deny], *Denisová* [denysová]), pakliže se nejedná o skupinu *gh*, která v tomto ohledu představuje výjimku (např. *Leigh* [lí], *Leighová* [líová]).⁴⁹

⁴⁹ ÚJČ AV ČR. Přechylování příjmení, která mají formu podstatného jména a ve výslovnosti jsou zakončena na samohlásku (typ Svoboda – Svobodová). *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2021 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

3.3.1.6 Příjmení je ve výslovnosti zakončeno na [o], [ó]

U domácích i cizích příjmení zakončených na *o* toto samohláskové písmeno při tvoření přechýlených tvarů odpadá (např. *Stýblo*, *Stýblová*; *Turzo*, *Turzová*), pouze u jednoslabičných cizích příjmení (často asijského původu) se sufix *-ov(á)* připojuje k plnému mužskému tvaru (např. *Do*, *Doová*; *Ngo*, *Ngoová*).

U příjmení cizího původu zakončených na *ó* v psané i vyslovované podobě se sufix *-ov(á)* připojuje plnému tvaru mužského příjmení (např. *Szabó* [sabó], *Szabóová*; *Andó*, *Andóová*). V případě, že je příjmení zakončeno na *óo*, se koncové *o* při přechylování vypouští (např. *Króo*, *Króová*; *Jóo*, *Jóová*).

U francouzských příjmení zakončených v psané podobě na *eau* vyslovované jako [o] nebo [ó] a u anglických příjmení zakončených v psané podobě na nevyslovované souhláskové písmeno, příp. skupinu těchto písmen se přechylovací přípona *-ov(á)* připojuje k plnému tvaru mužského příjmení (např. *Rousseau* [rusó], *Rousseauová* [rusóová]; *Shaw* [šó], *Shawová* [šóová]). U francouzských příjmení zakončených ve výslovnosti na [o] a v psané podobě na písmena *d*, *t*, *s*, *z* a skupinu písmen *aux* vyslovovanou jako [o] se tato souhlásková písmena při přechylování vyslovují (např. *Turgot* [tyrgo], *Turgotová* [tyrgotová]; *Lacomblez* [lakomble], *Lacomblezová* [lakomblezová]; *Carpeaux* [karpo], *Carpeauxová* [karpozová]).

Obdobně se zachází i s příjmeními německého původu zakončenými na *ow* vyslovované jako [ó] nebo [ov] (např. *Basedow* [bazedó] i [bazedov]⁵⁰, *Basedowová*).

3.3.1.7 Příjmení je ve výslovnosti zakončeno na [u], [ú]

Česká příjmení zakončená na *ů* představují původně posesivní genitivy jmen jako *Martin*, *Jan* apod.⁵¹ a zpravidla se ponechávají v podobě nesklonné a nepřechýlené, případně se v souladu s rodinným územím mohou přechylovat pomocí sufixu *-ov(á)* připojenému k základu slova bez koncového *ů* (např. pan *Martinů*, paní *Martinů*, příp. *Martinová*; pan *Janů*, paní *Janů*, příp. *Janová*).

Česká příjmení zakončená v písmu na *au* nebo *ou* často vznikají z ustrnulých větných konstrukcí nebo představují nářeční podoby příjmení. Přechylují se připojením sufixu *-ov(á)*

⁵⁰ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 59.

⁵¹ DANĚŠ, František. Skladby B. Martinů. In.: DANĚŠ, František. *Malý průvodce po dnešní češtině*. Praha: Orbis, 1964, s. 191–192.

k plnému mužskému tvaru příjmení, nebo je možné je ponechávat i nesklonná a nepřechýlená (např. *Dočekau, Dočekauová* i *Dočekau; Hrejsemnou, Hrejsemnová* i *Hrejsemnou*).⁵²

Jsou-li tato příjmení původu cizího a nachází-li se v jejich psané podobě před koncovým *u* souhláskové písmeno nebo *a*, příp. *ou* vyslovované jako [u] koncové *u* se při přechylování ponechává (např. *Baru, Baruová; Landau, Landauová*). Výjimku tvoří rumunská příjmení zakončená na *eanu*, u nichž se koncové *u* může ponechávat, ale i odsouvat (např. *Olteanu, Olteanuová* i *Olteanová; Roseanu, Roseanuová* i *Roseanová*).⁵³

Příjmení převážně řeckého, albánského nebo rumunského původu zakončená v psané podobě na *escu* [esku] nebo *iu, eu, iou, uu* se přechylují odsunutím koncového *u*, příp. *ou* a přidáním sufixu *-ov(á)* (např. *Antonescu, Antonescová; Aigiriu, Aigiriová*).⁵⁴

Cizí příjmení může být v psané podobě zakončeno na jiné samohláskové písmeno vyslovované jako [u] či [ú] (např. *Marlowe [marlou], Marloweová*). V případě portugalských příjmení zakončených na *o* vyslovované jako [u] nebo [o] se toto *o* při přechylování odsouvá (např. *Castelo [kaštelu], Castelová*) a podobně je tomu i u příjmení zakončených na *oo*, u nichž se koncové *o* při přechylování též vypouští (např. *Boo [bú], Boová*). V případě, že je příjmení v psané podobě zakončeno na souhláskové písmeno, se tento grafém při přechylování ponechává (např. *Grew [grú], Grewová [grúová], Jaloux [žalu], Jalouxová [žaluzová]*).

3.3.2 Jednoslovná příjmení adjektivního tvaru

3.3.2.1 Příjmení má tvar tvrdého adjektiva

Do této skupiny příjmení se řadí příjmení původem česká nebo cizí slovanská zakončená v mužských tvarech na *y, oj, y, yj, i, ij*, jejichž skloňování a přechylování odpovídá deklinačnímu typu zastoupenému vzorem mladý, případně lze i v češtině užívat podoby těchto příjmení převzaté z jejich původních jazyků, tzn. užívat je v ženském tvaru daném jazykovými prostředky jazyka, z něž tato příjmení pocházejí (např. *Nový, Nová; Kowalski, Kowalská* i *Kowalska; Oganovskij, Oganovská* i *Oganovska; Tolstoj, Tolstá* i *Tolstaja; Zlatarski, Zlatarská* i *Zlatarska; Nonevski, Nonevská* i *Nonevska*).

⁵² KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 67.

⁵³ Tamtéž, s. 67–68.

⁵⁴ Podrobněji viz SVOZILOVÁ, Naděžda. Ke skloňování cizích vlastních jmen osobních zakončených na *-u, -ú*. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1978, 61(3), s. 133–140.

Příjmení nejasného původu zakončená na *y* se mohou přechylovat více různými způsoby – buďto podle deklinačního typu tvrdých adjektiv zastoupeného vzorem *mladý*, nebo pomocí přípony *-ov(á)* připojené k plné či zkrácené mužské podobě příjmení (např. *Čepý*, *Čepá* i *Čepýová*, příp. *Čepová*).⁵⁵

Je-li příjmení zakončeno na *ych* představuje jeho tvar genitiv plurálu naznačující příslušnost k rodině. V takovém případě se příjmení ponechává v nesklonné a nepřechýlené podobě (např. pan *Tichých*, paní *Tichých*), případně, má-li nejasný nebo jinოსlovanský původ a je-li zakončeno na *ych*, *ich*, *ech* nebo *iech*, může se jak přechylovat, tak ponechávat nepřechýlené (např. *Dolgich*, *Dolgichová* i *Dolgich*).

3.3.2.2 Příjmení má tvar měkkého adjektiva

Tato příjmení původu domácího bývají zakončena na *i* po měkkém souhláskovém písmenu, skloňují se a přechylují se podle deklinačního typu odpovídajícímu vzoru *janí*, a proto jsou ženské podoby domácích příjmení v nominativu tvarově shodné s těmi mužskými (pan *Dolejší*, paní *Dolejší*). U jinოსlovanských příjmení zakončených na *ij* jsou ženské podoby příjmení zakončeny na *i* (např. pan *Golubničij*, paní *Golubničí*). Výjimku tvoří příjmení vzniklá ze substantiv zakončených na *i*, u nichž mohou mít ženská příjmení dvě možné podoby (viz kapitola 3.3.1.5).

3.3.2.3 Příjmení má tvar posesivního adjektiva

Příjmení českého původu zakončená na *ův*, *ůj* se užívají převážně v nesklonné a nepřechýlené podobě, avšak v důsledku zvyklostí je možné je i skloňovat a přechylovat (např. pan *Jakubův*, paní *Jakubův*, popř. *Jakubová*; pan *Havlůj*, paní *Havlůj*, popř. *Havlůjová*).

U slovenských příjmení zakončených na *je*, *ove* se sufix *-ov(á)* zpravidla připojuje základu mužského tvaru zbaveného koncového samohláskového písma, případně lze tato jména ponechat v souladu s rodinným územím nepřechýlená (např. *Miškeje*, *Miškejová*, příp. *Miškeje*; *Adamove*, *Adamová*, příp. *Adamove*). Slovenská příjmení zakončená na *ovie* se ponechávají nesklonná a nepřechýlená (např. pan *Matejovie*, paní *Matejovie*).

⁵⁵ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 73.

Slovanská příjmení zakončená na *ov, ev, in* tvoří ve výchozích jazycích své vlastní ženské podoby a v rámci začleňování těchto příjmení do českého jazyka je možné je přechylovat pomocí sufixu *-ov(á)*, nebo je lze užívat v podobě převzaté z jejich původního jazyka (např. *Čechov, Čechovová* i *Čechova; Zajcev, Zajcevová* i *Zajceva; Jesenin, Jeseninová* i *Jesenina*).

3.3.3 Víceslovná příjmení

3.3.3.1 Příjmení se skládá z předložky (příp. členu) a příjmení⁵⁶

Česká příjmení toto typu byla v minulosti spojena s šlechtickými přídomky určujícími místní původ šlechtice (např. *Záviš z Falkenštejna*), dnes se však již vzhledem k historickým okolnostem nevyužívají. U příjmení s cizím původem se skloňuje a přechyluje základové příjmení, zatímco předcházející předložka, příp. člen zůstávají neměnné (např. *van Gogh, van Goghová; da Gama, da Gamová; La Mettrie, La Mettrieová; McGibbon, McGibbonová*).

3.3.3.2 Základové příjmení je doplněno o předložku a další příjmení⁵⁷

Tato cizí příjmení jsou doplněna předložkou ve spojení s dalším příjmením určujícím místní původ rodiny. Zpravidla se u nich skloňuje a přechyluje pouze první, základové příjmení a následné spojení předložky s příjmením určujícím místní původ se ponechává nesklonné a nepřechýlené (např. *Montes de Oca, Montesová de Oca*). U víceslovných předložkových spojení je možné skloňovat a přechylovat buď jednu z obou částí (tj. první, nebo druhou), nebo obě části zároveň (např. *de Abreu e Lima, de Abreuová e Lima* i *de Abreu e Limová, příp. de Abreuová e Limová*).

3.3.3.3 Arabská příjmení⁵⁸

V arabských jménech po jménu rodném následuje odkaz na otce a další předky. Při začleňování těchto jmen do češtiny se zpravidla skloňuje jen jméno rodné a poslední jméno

⁵⁶ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 81.

⁵⁷ Tamtéž, s. 82–83.

⁵⁸ Podrobněji viz KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 115–125.

z výčtu chápané jako příjmení, jež zároveň podléhá přechylování při tvoření ženských podob (např. *Muhammad Ali Džairí, Aida Ali Džairiová*).

3.3.3.4 Zdvojená příjmení pojmenovávající jednu osobu⁵⁹

Zdvojená příjmení pojmenovávající jednu osobu se zapisují pomocí spojovníku. Jsou-li českého nebo jinoslovanského původu, skloňují se a přechylují se obě jejich části, případně lze jejich první složku v souhlase s rodinnou tradicí ponechat neskloněnou a nepřechýlenou (např. *Skopal-Horák, Skopalová-Horáková*, příp. *Skopal-Horáková*). Je-li slovanského původu pouze jedna složka takovéhoto příjmení, je možné skloňovat a přechylovat buďto obě složky příjmení, nebo jen složku druhou (např. *Willman-Grabowski, Willmanová-Grabovská* i *Willman-Grabovská*). Jsou-li obě části příjmení původu neslovanského, skloňuje se a přechyluje pouze část druhá (např. *Schwarz-Bart, Schwarz-Bartová*).

Od zdvojených příjmení pojmenovávajících jednu osobu je ovšem nutné odlišovat příjmení tvořená spojením dvou či více příjmení označujících dvě či více osob, které spolu tvoří autorský, umělecký nebo jiný ustálený celek. V takových případech se skloňuje každá složka příjmení samostatně (např. *Havránek-Jedlička*).

Označují-li dvě samostatná příjmení jednu osobu, zapisují se bez spojovníku a získávají se po uzavření sňatku, příp. mohou být zděděná. Při začleňování cizích víceslovných příjmení do češtiny je možné skloňovat a přechylovat obě jejich složky, nebo lze taková příjmení chápat jako jeden celek a skloňovat a přechylovat pouze složku druhou.

3.3.4 Dodatky

3.3.4.1 Výchozí jazyk používá vlastní přechylovací prostředky⁶⁰

V případě, že výchozí jazyk příjmení využívá svých vlastních přechylovacích prostředků, je možné vytvořit ženskou podobu příjmení z mužské, a to v souladu s pravidly české mluvnice pomocí přechylovací přípony *-ov(á)*, nebo lze použít výchozí ženský tvar. Případně je přípustné

⁵⁹ Podrobněji viz tamtéž, s. 87–90.

⁶⁰ Podrobněji viz KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 99–111 nebo také KNAPPOVÁ, Miloslava. *Začleňování cizích ženských příjmení do češtiny*. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1981, 64(2), s. 59–64. Dostupné též z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6237>

také přechýlit původní ženský tvar příjmení, což je způsob, který umožňuje snazší rozpoznání původní podoby příjmení a využívá se proto nejčastěji ve veřejné mediální komunikaci⁶¹ (např. řecké *Kedros* → ženská podoba *Kedru*, v češtině *Kedrosová* i *Kedru*, příp. *Kedruová*).

V některých z těchto jazyků se lze setkat i s užíváním dvojích přechylovacích prostředků, a to v důsledku jazykového rozlišování rodinného stavu ženy na ženy svobodné a vdané. Při začleňování takovýchto příjmení do češtiny se tento rozdíl většinou stírá a přechýlené tvary se tvoří pomocí sufixu *-ov(á)* připojovanému k mužskému tvaru příjmení (např. polské *Nowak*, svobodná žena *Nowakowna*, vdaná žena *Nowakowa*, přechýlená česká podoba *Nowaková*).

3.3.4.2 Ve výchozím jazyce se jméno zapisuje v pořadí příjmení – rodné jméno⁶²

V některých cizích jazycích se jména osob zapisují v pořadí příjmení – rodné jméno, tedy v opačné posloupnosti než jaká se uplatňuje v češtině (v rámci českého jazyka se s podobnými zápisy lze setkat jen výjimečně, např. v rámci administrativy nebo u bibliografických seznamů). Z evropských jazyků je možné se s tímto způsobem zápisu setkat jen v maďarštině, mnohem typičtěji se využívá v jazycích východoasijských. Při začleňování těchto jmen do češtiny je možné je ponechat v jejich původním pořadí, v němž se koncovky a přechylovací přípony připojují k poslední části jména, tj. k rodnému jménu, nikoliv k příjmení (např. pan *Nguyen Van Gian*, paní *Nguyen Nhat Haová*), nebo lze přizpůsobit pořadí osobního jména českému prostředí na rodné jméno – příjmení a skloňovat a přechylovat i příjmení (např. pan *Van Gian Nguyen*, paní *Nhat Ha Nguyenová*).

⁶¹ ÚJČ AV ČR. Přechylování ženských příjmení pocházejících z jazyků, které mají vlastní přechylovací prostředky. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2021 [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=705>

⁶² Podrobněji viz KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008, s. 125–142.

4. Analýza excerpovaných jazykových dat

Ve svém výzkumu jsem analyzovala způsoby zacházení s ženskými příjmeními zahraničních celebrit v českých elektronických médiích, a to z hlediska jejich přechylování (resp. nepřechylování), přičemž jsem analyzovanou skupinu příjmení rozdělila podle jejich jazykového původu (tj. bez ohledu na rodinný původ či národnost dané celebrity) do následujících čtyř skupin: příjmení slovanského původu, příjmení anglického původu, příjmení německého a skandinávského původu a příjmení francouzského původu.

Jména ženských celebrit, která byla pro účast ve výzkumu vybrána, jsem zvolila na základě frekvence výskytu těchto vlastních jmen v nejrůznějších internetových žebříčcích sestavených dle popularity či úspěšnosti⁶³, přičemž jsem se z takto získané skupiny jmen odebrala umělecké pseudonymy (Rihanna, Beyoncé, Lana Del Rey apod.) a jména s nejasným původem⁶⁴. Tam, kde byl počet jmen celebrit získaný tímto způsobem nedostatečný, byla další jména do výzkumné skupiny přidána na základě zjištění častého výskytu v českých elektronických médiích během sledovaného období. V obou případech byl současně brán zřetel na zachování co největší možné diverzity polí působnosti (kultura, politika, sport) slavných osobností, aby bylo možné analyzovat, jakou roli jednotlivé oblasti hrají ve výsledném zacházení se jménem daných celebrit.

Výzkumné šetření bylo provedeno na korpusových datech *Českého národního korpusu* prohlíženém v rozhraní *KonText*, přičemž jsem jako výchozí korpus pro svůj výzkum vybrala monitorovací webový korpus *online_archive* obsahující data od 1. ledna 2017 do 30. září 2020⁶⁵

⁶³ Jmenovitě ESPNW (pseud.). They are the 25 most famous women athletes in the world right now. *Good Morning America* [online]. ABC New Internet Ventures, 2022 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://www.goodmorningamerica.com/culture/story/25-famous-women-athletes-world-now-55331108>, FAMOUS PEOPLE. Famous German Women. *The Famous People* [online]. Famous People [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.thefamouspeople.com/germany-women.php>, FAMOUS PEOPLE. Famous French Women. *The Famous People* [online]. Famous People [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.thefamouspeople.com/france-women.php>, FARIA (pseud.). 50 Most Popular Women in the World [Updated 2022]. *Women In The World* [online]. Women In The World, 2022 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://womenintheworld.org/50-most-popular-women/>, FORBES. The World's Highest-Paid Celebrities 2020. *Forbes.com* [online]. Forbes Media, 2022 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/celebrities/list/#tab:overall> a PERICLES VENTURES. The 50 Most Popular Women on the Internet throughout the Decade. *Mirror Review* [online]. Pericles Ventures Pvt. Ltd., 2022 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.mirrorreview.com/50-most-popular-women/>.

⁶⁴ Pro ověření původu jmen byla využívána anglická online verze oxfordského slovníku *Dictionary of American Family Names* edičně sestaveného Patrickem Hanksem z roku 2006. Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195081374.001.0001/acref-9780195081374>

⁶⁵ Korpus *online_archive* je za standardních podmínek pravidelně aktualizován počátkem každého nového měsíce a obsahuje data od svého spuštění (1. ledna 2017) do doby 6 měsíců nazpátek od aktuálního měsíce (pro sběr dat z aktuálního měsíce a 6 měsíců předešlých slouží korpus *online_now* aktualizovaný denně). Od 1. dubna 2021 jsou ovšem aktualizace obou korpusů řady *ONLINE* pozastaveny, korpus *online_now* v současné době obsahuje data

v celkové velikosti 6 273 541 081 pozic. Pro účely svého výzkumu jsem data nadále omezila pomocí atributu *doc.source* na texty obsahující pouze internetovou žurnalistiku (v korpusu označeno jako *news*)⁶⁶ v současné době čítající 1 615 972 455 pozic.

Do takto vytvořeného subkorpusu jsem následně v dotazovacím jazyce CQL zadávala zvolená jména celebrit rozložená na jednotlivá po sobě jdoucí lemmata (tj. rozdělená na rodné jméno a příjmení, přičemž bylo v dotazu jako alternativa zohledněno i možné uvedení druhého rodného jména, příp. dalších rodných jmen), a to jak v podobě přechýlené, tak nepřechýlené. U jmen, která se potenciálně mohla vyskytnout zapsaná pravopisně nesprávně, byly v dotazu jako alternativy zohledňovány i tyto způsoby zápisu.

Pro názornost uvádím příklad takového způsobu vyhledávání jednotlivých výskytů pomocí dotazovacího CQL jazyka (rozložený do dílčích dotazů, a to včetně těch, jejichž výsledný počet konkordancí se záhy ukázal jako nulový):

1. [lemma="Taylor"] [lemma="Swift"] | [lemma="Taylor"] [] [lemma="Swift"]
| [lemma="T"] [lemma="Swift"]
2. [lemma="Taylor"] [lemma="Swiftová"] | [lemma="Taylor"] []
[lemma="Swiftová"] | [lemma="T"] [lemma="Swiftová"]
3. [lemma="Tailor"] [lemma="Swift"] | [lemma="Tailor"] [] [lemma="Swift"]
4. [lemma="Tailor"] [lemma="Swiftová"] | [lemma="Tailor"] []
[lemma="Swiftová"]
5. [lemma="Taylor"] [lemma="Svift"] | [lemma="Taylor"] [] [lemma="Svift"]
| [lemma="T"] [lemma="Svift"]
6. [lemma="Taylor"] [lemma="Sviftová"] | [lemma="Taylor"] []
[lemma="Sviftová"] | [lemma="T"] [lemma="Sviftová"]
7. [lemma="Tailor"] [lemma="Svift"] | [lemma="Tailor"] [] [lemma="Svift"]
8. [lemma="Tailor"] [lemma="Sviftová"] | [lemma="Tailor"] []
[lemma="Sviftová"]

Takto vytěžené konkordance jsem posléze vytřídila do frekvenčního seznamu podle jednotlivých lemmat, čímž jsem odhalila počet pravopisně nesprávných zápisů, nesystémových adaptací a zápisů zohledňujících druhé rodné jméno.

od 1. září 2020 do 31. března 2021, přičemž se data získaná za září 2020 vyskytují v obou *ONLINE* korpusech zároveň. Z tohoto důvodu byl pro výzkumné šetření zvolen pouze rozsáhlejší korpus *online_archive*.

⁶⁶ Mimo internetové zpravodajství (*news*) obsahuje tento korpus též data ze sociálních médií (Facebooku, Twitteru a Instagramu), webových diskusí na zpravodajských serverech a samostatných webových diskusních fór. Tato data ovšem nejsou v tomto výzkumu zahrnuta, jelikož se jedná o odlišný typ veřejné (uživatelské) komunikace, jež s sebou nese využívání specifických jazykových prostředků, a tedy se jedná o oblast vhodnou pro další samostatný výzkum.

Následně jsem z konkordancí vytvořila další frekvenční seznam založený na atributu *doc.media_type*, jímž se v rámci internetové žurnalistiky (*news*) klasifikují jednotlivé webové servery na weby analyticko-investigativní, antisystémové (často dezinformační⁶⁷), bulvární média, hlavní proud webových médií, market-driven média, názorové deníky, politický bulvár, stranické weby, weby institucí, ostatní weby (do této skupiny patří především weby regionální či jinak tematicky zaměřené – sport, hudba, hobby apod.) a menšinovou skupinu *unknown* webů (tj. nezařazených).⁶⁸ Takto vytěžená data posloužila jako východisko pro ověřování předpokladu, že weby s bulvární orientací a market-driven média přechylují ženská příjmení méně než média hlavního proudu. Dále jsem také následnou analýzou ověřovala předpoklad, že se bulvární média, market-driven média a weby antisystémové častěji dopouštějí při zapisování jmen pravopisných chyb, než je tomu v médiích hlavního proudu.

V poslední fázi zkoumání výsledných konkordancí dotazu jsem vytvořila frekvenční seznam zohledňující vzájemný vztah dvou atributů, a to výše zmíněného *doc.media_type* atributu a atributu *doc.resource*, který představuje určení konkrétního webu, z něž dané výsledky pochází. Takto získaná data byla dále zpracovávána s cílem zjistit, jak s vybranými jmény ženských zahraničních celebrit zachází konkrétní jednotlivá (nejčastěji zastoupená) elektronická média.

Jména uváděná v následujícím analytickém šetření jsou všechna záměrně užívána v podobě s nepřechýleným tvarem příjmení.

4.1 Příjmení slovanského původu

Ve skupině jmen ženských zahraničních celebrit s příjmením slovanského původu jsem analyzovala následujících pět jmen: *Olga Kurylenko*, *Anna Netrebko*, *Maria Šarapova*, *Svjatlana Cichanouskaja* a *Ewa Kopacz*.

⁶⁷ Veškeré antisystémové weby zmiňované v této práci byly využívány pouze pro účely provedení lingvistické analýzy vybraných příjmení. Některé z nich byly v době psaní práce (březen a duben 2022) z bezpečnostních důvodů zablokovány, a proto nebylo možné na nich uskutečnit případná podrobnější šetření potřebná pro další výzkum a analýzu vybraných příjmení.

⁶⁸ Tato klasifikace má svůj základ v typologii webů internetového zpravodajství vytvořené týmem Josefa Šlerky v rámci projektu *Mapa médií* – viz CVRČEK, Václav. Korpusy ONLINE. *Wiki Český národní korpus* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2021 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:online#media_type

4.1.1 Olga Kurylenko

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů		
	Olga Kurylenko	Olga Kurilenko	Olga Kurylenková
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	-	4	-
Bulvární média	12	-	10
Hlavní proud	23	-	21
Market-driven média	8	-	1
Názorové deníky	-	-	3
Ostatní	3	-	1
Politický bulvár	1	-	-
Stranické weby	-	-	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	-	-	-
Celkem	47	4	36

Jméno modelky *Olgy Kurylenko* se v analyzovaném vzorku dat častěji objevovalo v podobě s nepřechýleným tvarem příjmení (54 % z celkově nalezených případů), přičemž bylo takto nejhojněji zmiňováno v médiích hlavního proudu. Nejvíce případů výskytů nepřechýlené podoby příjmení bylo zaznamenáno na webu *idnes.cz* (12 výskytů, hlavní proud), dále na *krajskelisty.cz* (5 výskytů, market-driven média) a *super.cz* (4 výskyty, bulvární média).

Přechýlený tvar příjmení se nejpočetněji vyskytoval na webu *novinky.cz* (9 výskytů, hlavní proud), dále na webu *pikant.centrum.cz* (5 výskytů, bulvární média), který je v současné době k dohledání jako *magazin.aktualne.cz*, nebo na *blesk.cz* (4 výskyty, bulvární média). Z jednotlivých druhů médií jsem se s přechýleným tvarem příjmení nejčastěji setkala v médiích hlavního proudu, ovšem při porovnání se zastoupením nepřechýlené podoby v rámci této skupiny, je patrné, že v médiích hlavního proudu bylo užíváno podob *Kurylenko* a *Kurylenková* téměř stejnou měrou (nepřechýlený tvar se v analyzovaném vzorku dat vyskytl častěji pouze o dva případy než tvar přechýlený).

S ortograficky nesprávným zápisem příjmení v podobě *Kurilenko* jsem se setkala pouze čtyřikrát, a to pouze ve tvaru nepřechýleném, přičemž se všechny tyto výskyty nacházely na antisystémových webech (třikrát na *nwoo.org* a jednou na *pravdive.eu*).

4.1.2 Anna Netrebko

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů	
	Anna Netrebko ⁶⁹	Anna Netrebková
Analyticko-investigativní	-	-
Antisystémové weby	8	1
Bulvární média	4	24
Hlavní proud	43	35
Market-driven média	1	1
Názorové deníky	14	1
Ostatní	115	5
Politický bulvár	6	2
Stranické weby	-	-
Unknown weby	-	-
Web instituce	-	-
Celkem	191	69

Jméno operní pěvkyně *Anny Netrebko* se analyzovaném vzorku dat častěji objevovalo ve tvaru nepřechýleném (73 % z celkově nalezených případů), a to nejhojněji na webech spadajících do kategorie ostatní. Na konkrétních webech bylo nejvíce těchto výskytů zaznamenáno na *operaplus.cz* (97 výskytů, ostatní), dále na *ceskatelevize.cz* (20 výskytů, hlavní proud) nebo na *satcentrum.cz* (14 výskytů, ostatní).

S přechýlenou podobou příjmení jsem se nejvíce setkala v médiích hlavního proudu. Celkový nejvyšší počet výskytů přechýleného příjmení byl nalezen na webu *pikant.centrum.cz* (dnes *magazin.aktualne.cz*; 24 výskytů, bulvární média), dále na *ihned.cz* (18 výskytů, hlavní proud) a *aktualne.cz* (6 výskytů, hlavní proud).

⁶⁹ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verzi *A. Netrebko*.

4.1.3 Maria Šarapova

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 1/2		
	Maria Šarapovová	Marie Šarapovová	Šarapovová
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	19	7	30
Bulvární média	113	62	165
Hlavní proud	475	416	1 028
Market-driven média	2	1	-
Názorové deníky	2	3	1
Ostatní	336	280	605
Politický bulvár	7	6	20
Stranické weby	11	17	21
Unknown weby	-	1	-
Web instituce	2	-	-
Celkem	967	793	1 870

Jméno *Maria Šarapova* (rus. Шарапова) se v analyzovaném vzorku dat vyskytovalo především ve tvaru přechýleném pomocí české přípony *-ov(á)*, tedy ve tvaru *Šarapovová* (99 % z celkově nalezených případů). Ve tvaru *Maria Šarapova*, tj. ve tvaru převzatém z ruštiny, nebylo příjmení nalezeno ani v jednom případě. Zbývající jedno procento nalezených případů tvořily nesystémové adaptace jména ve tvarech *Šarapová* a *Sharapova*. Celkově bylo jméno největší měrou zmiňováno v médiích hlavního proudu a posléze v médiích ostatních (hlavně na zájmových webech z oblasti sportu).

Nejvíce výskytů tvaru *Maria Šarapovová* jsem zaznamenala na webu *sport.cz* (168 výskytů, ostatní), dále na *tenisportal.cz* (150 výskytů, ostatní) a na *idnes.cz* (136 výskytů, hlavní proud). Pod lemmaty *Marie Šarapovová* jsem dohledala nejvíce výskytů na totožných webech, pouze v jiném pořadí a s jiným počtem výskytů: *tenisportal.cz* (162 výskytů, ostatní), poté *sport.cz* (97 výskytů, ostatní) a *idnes.cz* (96 výskytů, hlavní proud).

Vzhledem k tomu, že analyzované jméno přísluší tenistce (a vůbec sportovkyni), jsem sledovala i počet výskytů jména bez uvedení jména rodného (tj. pouze výskyty holého příjmení *Šarapovová*). Počet takto nalezených případů dokonce o 120 výskytů převyšoval užití jména ve tvaru rodné jméno – příjmení a nejvíce těchto výskytů připadlo na web *tenisportal.cz* (362 výskytů, ostatní), dále na *idnes.cz* (302 výskytů, hlavní proud) a na *sport.cz* (217 výskytů, ostatní), a tudíž i zde zůstala trojice webů, na nichž bylo jméno uváděno nejčastěji, stejná.

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 2/2			
	Maria Šarapová	Marie Šarapová	Šarapová	(Maria) Sharapova
Analyticko-investigativní	-	-	-	-
Antisystémové weby	-	-	-	-
Bulvární média	1	1	3	1
Hlavní proud	1	1	5	5
Market-driven média	-	-	-	-
Názorové deníky	-	-	-	-
Ostatní	-	-	2	12
Politický bulvár	1	-	-	-
Stranické weby	-	-	-	-
Unknown weby	-	-	-	-
Web instituce	-	-	-	-
Celkem	3	2	10	18

Příjmení v nesystémovém tvaru *Šarapová* (tj. jako *Maria Šarapová*, *Marie Šarapová* i jen *Šarapová*) se ve výsledcích objevilo celkem v patnácti případech, a to na webech *blesk.cz* (3 výskyty, bulvární média), *reflex.cz* (2 výskyty, hlavní proud), *sport.cz* (2 výskyty, ostatní) a po jednom výskytu na webech *denik.cz* (hlavní proud), *irozhlas.cz* (hlavní proud), *ceskenoviny.cz* (hlavní proud), *idnes.cz* (hlavní proud), *tnbiz.cz* (hlavní proud), *prvnizpravy.cz* (politický bulvár), *bleskove.cz* (bulvární média) a *ahaonline.cz* (bulvární média).

Ve dvanácti případech pak bylo zaznamenáno příjmení v podobě *Sharapova* (tj. v přepisu z azbuky ruského typu do latinky anglického typu), a to konkrétně na webech *tenisportal.cz* (5 výskytů, ostatní), *sport.cz* (4 výskyty, ostatní), *auto-mania.cz* (2 výskyty, ostatní), *lidovky.cz* (2 výskyty, hlavní proud) a po jednom výskytu na webech *blesk.cz* (bulvární média), *tvSPORT.cz* (ostatní), *tyden.cz* (hlavní proud), *irozhlas.cz* (hlavní proud) a *aktualne.cz* (hlavní proud).

4.1.4 Svjatlana Cichanouskaja

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 1/4		
	Svjatlana Cichanouskaja	Svjatlana Cichanouská	Svjatlana Cichanouska
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	-	4	-
Bulvární média	-	31	-
Hlavní proud	2	361	15
Market-driven média	-	15	-
Názorové deníky	-	2	1
Ostatní	1	1	-
Politický bulvár	1	15	-
Stranické weby	1	6	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	-	1	-
Celkem	5	436	16

Jméno této političky se v analyzovaném vzorku dat objevilo ve tvaru převzatém z běloruštiny, tj. jako *Svjatlana Cichanouskaja* (bělorusky Святлана Ціханоўская)⁷⁰, pouze v 5 případech, a to 2 výskyty na webu *respekt.cz* (hlavní proud) a v počtu jednoho výskytu na webech *parlamentnilisty.cz* (politický bulvár), *pirati.cz* (stranické weby) a *feedit.cz* (ostatní).

Ve tvaru *Svjatlana Cichanouská* se toto jméno objevovalo v analyzovaném vzorku dat nejčastěji. Jedná o tvar vycházející z běloruského zápisu jména přechýlený podle pravidel české mluvnice, který se z 83 % nalézal v médiích hlavního proudu. Největší počet jednotlivých výskytů byl zaznamenán na webech *irozhlas.cz* (48 výskytů, hlavní proud) a *novinky.cz* (48 výskytů, hlavní proud), dále na *lidovky.cz* (45 výskytů, hlavní proud) nebo na *denik.cz* (45 výskytů, hlavní proud).

Na nesystémově adaptovaný tvar jména v podobě *Svjatlana Cichanouska* jsem narazila celkem v 16 případech, z toho se 9 výskytů nacházelo na webu *respekt.cz* (hlavní proud), 5 výskytů na *irozhlas.cz* (hlavní proud) a po jednom výskytu na webech *a2larm.cz* (názorové deníky) a *lidovky.cz* (hlavní proud).

⁷⁰ Správný přepis jména z azbuky běloruského typu do latinky českého typu byl ověřován pomocí *Pravidel českého pravopisu – ÚJČ AV ČR. Pravidla českého pravopisu. 2. vydání. Praha: Academia, 2005.*

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 2/4		
	Světlana Tichanovskaja	Světlana Tichanovská	Světlana Tichanovska
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	12	185	-
Bulvární média	-	-	-
Hlavní proud	1	5	-
Market-driven média	1	3	-
Náborové deníky	8	1	-
Ostatní	-	1	1
Politický bulvár	1	6	-
Stranické weby	-	-	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	-	-	-
Celkem	23	201	1

Dalšími podobami, s nimiž jsem se během analýzy vybraných dat setkala, byly ty vycházející z ruského zápisu tohoto jména (Светлана Тихановская). Ve 23 případech bylo toto jméno nalezeno v přepisu z azbuky ruského typu do latinky českého typu, tj. v podobě *Světlana Tichanovskaja*, a to na webech *blisty.cz* (8 výskytů, náborové deníky), *sputniknews.cz* (7 výskytů, antisystémové weby), *infokuryr.cz* (2 výskytů, antisystémové weby) a dále po jednom výskytu na webech *megaserver.cz* (market-driven média), *euserver.cz* (antisystémové weby), *nwoo.cz* (antisystémové weby), *novarepublika.cz* (antisystémové weby), *seznamzpravy.cz* (hlavní proud) a *iru.cz* (politický bulvár).

V největším počtu výskytů byla zaznamenána systémově přechýlená podoba jména vycházející z ruského zápisu, tj. tvar *Světlana Tichanovská*, se kterým jsem se nejčastěji setkala na antisystémových webech (92 % výskytů této podoby jména). Z konkrétních webů bylo nejvíce jednotlivých výskytů této podoby jména nalezeno na *sputniknews.cz* (165 výskytů, antisystémové weby) a poté se jméno ve výrazně menším množství výskytů objevilo i na webech *aeronet.cz* (10 výskytů, antisystémové weby), *iru.cz* (4 výskytů, politický bulvár), *novarepublika.cz* (4 výskytů, antisystémové weby) a dalších.

Nenáležitá adaptace jména v podobě *Světlana Tichanovska* byla zaznamenána pouze v jednom případě, a to na webu *brnenskadrba.cz* spadajícím do kategorie ostatní.

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 3/4		
	Svjatlana Tichanovská	Svjatlana Tichanouská	Svjatlana Tichanouskaja
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	-	-	-
Bulvární média	-	-	-
Hlavní proud	1	-	-
Market-driven média	-	-	-
Názorové deníky	-	1	1
Ostatní	-	-	-
Politický bulvár	-	-	-
Stranické weby	-	-	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	-	-	-
Celkem	1	1	1

Dále jsem se během výzkumu setkala s ojedinělými podobami jména, v nichž se k běloruskému zápisu jména rodného, tj. ve tvaru *Svjatlana*, připojují různé podoby příjmení: ve tvaru *Svjatlana Tichanovská* se jméno jedenkrát vyskytlo na webu *irozhlas.cz* (hlavní proud), ve tvaru *Svjatlana Tichanouská* s nesprávnou adaptací příjmení bylo zaznamenáno jedenkrát na webu *blisty.cz* (názorové deníky) a na stejném webu se vyskytlo také jedenkrát v podobě *Svjatlana Tichanouskaja*.

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 4/4		
	Světлана Tichanouská	Světлана Cichanouská	Světлана Cichanovská
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	-	-	-
Bulvární média	-	-	-
Hlavní proud	-	11	3
Market-driven média	-	-	-
Názorové deníky	4	-	-
Ostatní	-	-	-
Politický bulvár	-	3	-
Stranické weby	-	4	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	-	-	-
Celkem	4	18	3

Další podoby jména, s nimiž jsem se během šetření setkala, se skládají z ruské podoby rodného jména, tj. ve tvaru *Světlana*, a dalších podob příjmení. Ve tvaru *Světlana Tichanouská* s nesprávnou adaptací příjmení se jméno objevilo čtyřikrát na webu *blisty.cz* (názorové deníky), ve tvaru *Světlana Cichanouská* se jméno vyskytlo celkem v 18 případech a z toho nejvíce v médiích hlavního proudu (v počtu 4 výskytů na webech *tnbiz.cz* a *tn.nova.cz*, v počtu 2 výskytů na *seznamzpravy.cz* a jedenkrát na *denik.cz*), dále na stranických webech (3 výskyty na *halonoviny.cz* a jeden na *kdu.cz*) a v počtu 3 výskytů na webu *parlamentnilisty.cz* spadajícím do politického bulváru. V podobě *Světlana Cichanovská* s nesprávnou adaptací příjmení se jméno při analýze objevilo pouze třikrát, a to v počtu jednoho výskytu na webech *irozhlas.cz*, *tnbiz.cz* a *tn.nova.cz*, které spadají do médií hlavního proudu.

4.1.5 Ewa Kopacz

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů	
	Ewa Kopacz	Ewa Kopaczová
Analyticko-investigativní	-	-
Antisystémové weby	3	-
Bulvární média	-	2
Hlavní proud	1	38
Market-driven média	-	1
Názorové deníky	8	4
Ostatní	1	-
Politický bulvár	-	4
Stranické weby	-	1
Unknown weby	-	-
Web instituce	-	-
Celkem	13	50

Jméno političky *Ewy Kopacz* bylo v analyzovaných datech zastoupeno více ve tvaru přechýleném (79 % z celkově nalezených případů). Nejpočetněji se takto vyskytlo v médiích hlavního proudu, z nichž jméno nejvíce zmiňovaly weby *irozhlas.cz* a *euractiv.cz* (obojí 6 výskytů), dále web *aktualne.cz* (5 výskytů) a *ihned.cz* (4 výskyty).

Ve tvaru nepřechýleném bylo jméno nalezeno na webu *demokratickystred.cz* (5 výskytů, názorové deníky), *blisty.cz* (3 výskyty, názorové deníky) a dále po jednom výskytu na webech

ceskoaktualne.cz (antisystémové weby), *casopisargument.cz* (antisystémové weby), *nwoo.org* (antisystémové weby), *artalk.cz* (ostatní) a *novinky.cz* (hlavní proud).

4.1.6 Shrnutí analýzy příjmení slovanského původu

V analyzovaném vzorku dat se ze jmen vybraných ženských celebrit nejvíce objevovalo jméno *Maria Šarapova*, a to v celkovém počtu 3 663 výskytů, dále *Svjatlana Cichanouskaja* v počtu 710 výskytů, *Anna Netrebko* v počtu 260 výskytů, *Olga Kurylenko* v počtu 87 výskytů a nakonec jméno *Ewa Kopacz* v počtu 63 výskytů.

Z této skupiny jmen se lze u jmen *Maria Šarapova*, *Svjatlana Cichanouskaja* a *Ewa Kopacz* častěji setkat s přechýleným tvarem příjmení pomocí přípony *-ov(á)* než s tvary nepřechýlenými, příp. převzatými z původních jazyků. U jmen *Olga Kurylenko* a *Anna Netrebko* se v českých elektronických médiích častěji ponechává nepřechýlený tvar příjmení.

Dále bylo zjištěno, že k nejvíce nesystémovým adaptacím do češtiny dochází u jmen *Maria Šarapova* a *Svjatlana Cichanouskaja*, která již ve svých původních jazycích (tj. ruštině a běloruštině) představují ženský tvar příjmení vytvořený jazykovými prostředky vlastními těmto jazykům. Celkově nejvíce potíží činí při začleňování do češtiny jméno *Svjatlana Cichanouskaja*, jež bylo během výzkumu nalezeno hned ve dvanácti různých podobách.

4.2 Příjmení anglického původu

V rámci skupiny ženských zahraničních celebrit s příjmením anglického původu jsem analyzovala následujících pět jmen: *Emma Watson*, *Taylor Swift*, *Britney Spears*, *Hillary Clinton* a *Serena Williams*.

4.2.1 Emma Watson

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů		
	Emma Watson	Ema Watson	Emma Watsonová
Analyticko-investigativní	-	-	1
Antisystémové weby	5	-	4
Bulvární média	155	1	17
Hlavní proud	55	1	145
Market-driven média	50	-	2
Názorové deníky	6	-	3
Ostatní	75	2	13
Politický bulvár	4	-	6
Stranické weby	-	-	1
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	2	-	-
Celkem	352	4	192

Jméno herečky *Emmy Watson* se v analyzovaném vzorku dat více objevovalo v nepřechýleném tvaru (65 % z celkově nalezených případů), a to především v bulvárních médiích, kde se vyskytovalo až devětkrát častěji než ve tvaru přechýleném. Nejvíce výskytů nepřechýleného tvaru příjmení jsem odhalila na webu bulvárního média *blesk.cz* (64 výskytů) následovaného též bulvárním webem *extra.cz* (31 výskytů) a market-driven médiem *prozeny.cz* (22 výskytů).

S přechýleným tvarem jsem se většinou setkala v seriózních médiích hlavního proudu, pro něž je užívání přechýleného příjmení herečky téměř třikrát typičtější. Nejvíce výskytů přechýleného tvaru příjmení bylo zaznamenáno na webu *idnes.cz* (61 výskytů, hlavní proud), a dále na webech *lidovky.cz* (19 výskytů, hlavní proud) a *novinky.cz* (16 výskytů, hlavní proud).

Ve čtyřech případech se ve výsledcích objevilo rodné jméno nesprávně zapsané jako *Ema*, a to ve spojitosti s nepřechýleným tvarem příjmení. Takto zapsané jméno jsem v počtu jednoho výskytu dohledala na webu bulvárního média *kafe.cz*, dále na webu *auto-mania.cz* (ostatní), *operaplus.cz* (ostatní) a *tiscali.cz* (hlavní proud).

4.2.2 Taylor Swift

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů		
	Taylor Swift	Tailor Swift	Taylor Swiftová
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	4	-	2
Bulvární média	151	-	69
Hlavní proud	150	-	204
Market-driven média	64	-	11
Názorové deníky	17	-	4
Ostatní	301	1	3
Politický bulvár	4	2	13
Stranické weby	3	-	-
Unknown weby	2	-	-
Web instituce	-	-	-
Celkem	696	3	306

Jméno zpěvačky *Taylor Swift* se v analyzovaném vzorku dat častěji objevovalo ve tvaru nepřechýleném (70 % z celkově nalezených případů), a to především v médiích označených korpusem jako ostatní (v tomto případě se jedná např. o weby *musicserver.cz*, *letemsvetemapple.eu*, *marieclaire.cz*, *joyonline.cz* a další). Výskyty přechýleného tvaru příjmení v bulvárních médiích byly statisticky téměř stejné jako v médiích hlavního proudu, která zaostávala pouze o jeden výskyt. Celkově se přechýlený tvar příjmení nejhojněji vyskytl na webu *musicserver.cz* (198 výskytů, ostatní), dále na *pikant.centrum.cz* (dnes k nalezení pod *magazin.aktualne.cz*; 38 výskytů, bulvární média) a na *super.cz* (33 výskytů, bulvární média).

S přechýleným tvarem příjmení se lze nejčastěji setkat v médiích hlavního proudu, avšak celkový největší počet výskytů připadl na bulvární web *pikant.centrum.cz* (dnes pod *magazin.aktualne.cz*; 42 výskytů), dále na *novinky.cz* (39 výskytů, hlavní proud) nebo web *ihned.cz* (36 výskytů, hlavní proud).

Pravopisně nesprávná podoba rodného jména zapsaná jako *Tailor* ve spojení s nepřechýleným tvarem příjmení byla odhalena ve třech případech, dvakrát na webu politického bulváru *eurozpravy.cz* a jednou na webu *radirna.cz* zahrnutém do kategorie ostatní.

4.2.3 Britney Spears

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů	
	Britney Spears	Britney Spearsová
Analyticko-investigativní	-	-
Antisystémové weby	11	3
Bulvární média	211	47
Hlavní proud	142	46
Market-driven média	61	1
Názorové deníky	10	-
Ostatní	109	2
Politický bulvár	1	1
Stranické weby	2	-
Unknown weby	5	-
Web instituce	-	-
Celkem	552	100

Jméno zpěvačky *Britney Spears* se ve zkoumaném vzorku dat výrazně častěji ponechávalo nepřechýlené (85 % z celkově nalezených případů), přičemž se takto v největším počtu výskytů nalézalo na webech bulvárních médií. Celkově se nepřechýlený tvar příjmení vyskytoval nejvíce na webu *idnes.cz* (91 výskytů, hlavní proud) a dále na webu *super.cz* (73 výskytů, bulvární média) nebo webu *musicserver.cz* (54 výskytů, ostatní).

S přechýleným tvarem příjmení zpěvačky *Britney Spears* jsem se setkala bezmála stejnou měrou jak v bulvárních médiích, tak v médiích hlavního proudu, která zaostávala o pouhý jeden výskyt. V největším počtu výskytů se přechýlený tvar příjmení nalézal na webu *blesk.cz* (36 výskytů, bulvární média), dále na *idnes.cz* (11 výskytů, hlavní proud) a v totožném počtu 9 výskytů na webech *ahaonline.cz* (bulvární média) a *novinky.cz* (hlavní proud).

4.2.4 Hillary Clinton

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů				
	Hillary Clinton ⁷¹	Hillary Rodham Clinton ⁷²	Hillary Clintonová ⁷³	Hillary Rodham Clintonová	Hillary Rodhaim Clintonová
Analyticko-investigativní	-	-	4	-	-
Antisystémové weby	444	1	1 435	1	-
Bulvární média	32	-	424	-	-
Hlavní proud	167	-	2 969	1	-
Market-driven média	14	-	98	-	-
Názorové deníky	72	1	620	-	-
Ostatní	103	1	656	1	2
Politický bulvár	46	-	1 167	-	-
Stranické weby	2	-	92	-	-
Unknown weby	5	-	10	-	-
Web instituce	-	-	2	-	-
Celkem	885	3	7 477	3	2

Se jménem političky *Hillary Clinton* jsem se v analyzovaném vzorku dat setkala převážně ve tvaru přechýleném (89 % z celkově nalezených případů). Takto bylo nejvíce zmiňováno v médiích hlavního proudu, v nichž se nacházelo téměř 40 % dohledaných výskytů přechýleného tvaru příjmení. Celkově se jméno *Hillary Clinton* objevuje v největší míře na webu *lidovky.cz* (469 výskytů, hlavní proud) následovaném weby *eurozpravy.cz* (449 výskytů, politický bulvár), *parlamentnilisty.cz* (398 výskytů, politický bulvár), *aktualne.cz* (373 výskytů, hlavní proud) nebo *ihned.cz* (344 výskytů, hlavní proud).

Nepřechýlený tvar příjmení bylo možné nejčastěji nalézt na webech antisystémových, na které připadalo zhruba 50 % dohledaných případů tohoto užití. Nejčteněji se nepřechýlený tvar příjmení objevoval na webu *aeronet.cz* (86 výskytů, antisystémové weby), dále na *respekt.cz* (85 výskytů, hlavní proud), *pravdive.eu* (57 výskytů, antisystémové weby), *ac24.cz* (52 výskytů, antisystémové weby) nebo na *blog.idnes.cz* (44 výskytů, ostatní).

Celkem v osmi případech byl zaznamenán zápis jména i s rodným příjmením *Rodham*, a to třikrát ve spojení s nepřechýleným tvarem příjmení a pětkrát s tvarem přechýleným, z nichž

⁷¹ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verzi *H. Clinton*.

⁷² Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verzi *Hillary R. Clinton*.

⁷³ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verzi *H. Clintonová*.

se ve dvou případech objevilo rodné příjmení *Rodham* nesprávně zapsané jako *Rodhaim*, a to konkrétně na webu *blog.idnes.cz* (ostatní)

4.2.5 Serena Williams

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů			
	Serena Williams ⁷⁴	Serena Wiliams	Serena Williamsová ⁷⁵	Serena Wiliamsová ⁷⁶
Analyticko-investigativní	-	-	-	-
Antisystémové weby	13	-	78	-
Bulvární média	94	2	845	-
Hlavní proud	36	1	2 583	1
Market-driven média	36	-	18	-
Názorové deníky	5	-	25	-
Ostatní	105	-	1 250	-
Politický bulvár	4	-	51	-
Stranické weby	-	-	66	-
Unknown weby	1	-	2	-
Web instituce	-	-	2	-
Celkem	294	3	4 920	1

Jméno tenistky *Serény Williams* bylo v analyzovaném vzorku dat s jednoznačnou převahou častěji užíváno ve tvaru přechýleném (94 % z celkově nalezených případů), a to především v médiích hlavního proudu. Nejvíce dohledaných případů se našlo na webu *blesk.cz* (769 výskytů, bulvární média), za nímž následovaly weby *sport.cz* (605 výskytů, ostatní) a *tenisportal.cz* (594 výskytů, ostatní).

Zajímavostí je, že se na 4. až 13. příčce frekvenčního seznamu bez přerušení nalézaly jen weby spadající do hlavního proudu médií, a to v celkovém počtu 2 497 výskytů – jmenovitě se jednalo o weby *idnes.cz* (535 výskytů), *aktualne.cz* (351 výskytů), *ceskenoviny.cz* (323 výskytů), *lidovky.cz* (289 výskytů), *tyden.cz* (263 výskytů), *irozhlas.cz* (220 výskytů), *ceskatelevize.cz* (204 výskytů), *tnbiz.cz* (148 výskytů), *tn.nova.cz* (83 výskytů) a *denik.cz*

⁷⁴ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verzi *S. Williams*.

⁷⁵ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verzi *S. Williamsová*.

⁷⁶ Výsledek byl v původním textu zapsán jako *S. Wiliamsová*.

(81 výskytů), přičemž tyto výskyty dohromady tvořily necelých 97 % nalezených případů přechýleného tvaru tohoto příjmení v rámci skupiny médií hlavního proudu.

Nepřechýlený tvar příjmení se nejčastěji objevoval v médiích typu ostatní (v tomto případě to byly např. weby *zena.centrum.cz*, *blog.idnes.cz* nebo *focus-age.cz*). Celkově byl nejhojněji zastoupen na webu *zena.centrum.cz* (66 výskytů, ostatní média), dále následoval web *super.cz* (31 výskytů, bulvární médium) a *blesk.cz* (28 výskytů, bulvární médium).

S pravopisně nesprávným zápisem příjmení ve tvaru *Williams* jsem se setkala pouze ve čtyřech případech, z toho třikrát v nepřechýleném tvaru a jednou v přechýleném. Ortograficky nesprávný nepřechýlený tvar byl v počtu jednoho výskytu odhalen na webech *blesk.cz* (bulvární média), *kafe.cz* (bulvární média) a na *tn.nova.cz* (hlavní proud). Ojedinelý výskyt pravopisně nesprávného zápisu ve tvaru přechýleném se nacházel na *tyden.cz* (hlavní proud).

Vzhledem k možné záměně *Sereny Williams* s její sestrou *Venus Williams*, případně s dalšími sportovkyněmi, příp. sportovci (u nepřechýleného tvaru) se stejným příjmením, nebyl v rámci výzkumu zohledňován zápis příjmení bez uvedení rodného jména, tj. pouze ve tvarech *Williams* a *Williamsová*, přestože je jeho užití v oblasti sportu typické.

4.2.6 Shrnutí analýzy příjmení anglického původu

Největší počet jednotlivých výskytů byl v této skupině příjmení zaznamenán u jména političky *Hillary Clinton*, a to ve výši 8 370 výskytů, dále následovalo jméno tenistky *Sereny Williams* v počtu 5 218 výskytů, poté jméno zpěvačky *Taylor Swift* v počtu 1 005 výskytů, dále jméno zpěvačky *Britney Spears* v počtu 652 výskytů a nakonec jméno herečky *Emmy Watson* v počtu 548 výskytů.

Z těchto jmen se s příjmením ve tvaru přechýleném častěji než ve tvaru nepřechýleném vyskytovala jména *Hillary Clinton* a *Serena Williams*, zatímco častější užití příjmení ve tvaru nepřechýleném pak převažovalo u jmen *Emma Watson*, *Taylor Swift* a *Britney Spears*.

V rámci celé této skupiny jmen nebyla odhalena ani jedna nesystémová adaptace příjmení, což poukazuje na skutečnost, že přechylování příjmení anglického původu nečiní žurnalistům žádné zásadní problémy. Z ortografického hlediska se ovšem několik nesprávných zápisů vyskytlo – viz jména *Emma Watson*, *Taylor Swift*, *Hillary Clinton* a *Serena Williams*.

4.3 Příjmení německého a skandinávského původu

Pro analýzu příjmení německého či skandinávského původu jsem vybrala následujících pět jmen: *Scarlett Johansson*, *Diane Kruger*, *Zara Larsson*, *Angela Merkel* a *Greta Thunberg*.

4.3.1 Scarlett Johansson

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů			
	Scarlett Johansson ⁷⁷	Scarlett Johanson/ Scarlet Johansson	Scarlett Johanssonová	Scarlett Johansonová/ Scarlet Johanssonová
Analyticko-investigativní	-	-	-	-
Antisystémové weby	6	-	10	-
Bulvární média	103	2	51	1
Hlavní proud	121	3	271	8
Market-driven média	79	-	4	-
Názorové deníky	2	-	4	-
Ostatní	93	5	20	-
Politický bulvár	11	-	8	2
Stranické weby	4	-	3	-
Unknown weby	-	-	1	-
Web instituce	-	-	-	-
Celkem	419	10	372	11

Jméno herečky *Scarlett Johansson* se v analyzovaném vzorku dat objevovalo častěji ve tvaru nepřechýleném (53 % z celkově nalezených případů), v němž se nejvíce vyskytovalo v médiích hlavního proudu. Celkově byl však nejvyšší počet výskytů zaznamenán na webu *prozeny.cz* (38 výskytů, market-driven média), dále na *super.cz* (29 výskytů, bulvární média) a *blesk.cz* (28 výskytů, bulvární média).

Přechýlený tvar příjmení se nejčastěji vyskytoval v médiích hlavního proudu, celkově se ovšem největší počet jeho jednotlivých výskytů objevil na webu *idnes.cz* (59 výskytů, hlavní proud), dále na *novinky.cz* (47 výskytů, hlavní proud) a *lidovky.cz* (43 výskytů, hlavní proud).

Ortograficky nesprávný zápis jména ve tvaru *Scarlet Johansson* jsem objevila v počtu jednoho výskytu na webech *respekt.cz* (hlavní proud), *fanzine.cz* (ostatní) a *satcentrum.cz*

⁷⁷ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verzi *S. Johansson*.

(ostatní) a ve tvaru *Scarlett Johanson* v počtu jednoho výskytu celkem na sedmi následujících webech: *focus-age.cz* (ostatní), *mezizenami.cz* (ostatní), *topvip.cz* (bulvární média), *i60.cz* (ostatní), *lidovky.cz* (hlavní proud), *eurozpravy.cz* (politický bulvár) a *e15.cz* (hlavní proud).

Ve tvaru přechýleném byla ortograficky nesprávná podoba jména ve tvaru *Scarlet Johanssonová* zaznamenána dvěma výskyty na webu *ceskenoviny.cz* (hlavní proud) a dále po jednom výskytu na webech *seznamzpravy.cz* (hlavní proud), *eurozpravy.cz* (politický bulvár), *blesk.cz* (bulvární média) a *lidovky.cz* (hlavní proud). Tvar *Scarlett Johansonová* byl nalezen celkem ve třech případech na webu *tyden.cz* (hlavní proud) a poté v jednom případě na webu *idnes.cz* (hlavní proud) a též na *eurozpravy.cz* (politický bulvár).

4.3.2 Diane Kruger⁷⁸

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů			
	Diane Kruger	Diana Kruger	Diane Krugerová	Diana Krugerová
Analyticko-investigativní	-	-	-	-
Antisystémové weby	-	-	-	-
Bulvární média	56	1	4	-
Hlavní proud	8	4	47	4
Market-driven média	4	1	1	-
Názorové deníky	2	-	5	-
Ostatní	28	1	2	-
Politický bulvár	-	-	3	-
Stranické weby	-	-	-	-
Unknown weby	-	-	-	-
Web instituce	-	-	-	-
Celkem	98	7	62	4

Jméno herečky *Diane Kruger* se v analyzovaném vzorku dat častěji objevovalo ve tvaru nepřechýleném (61 % z celkově nalezených případů) a takto zmiňováno bylo především v bulvárních médiích. Nepřechýlený tvar příjmení společně rodným jménem *Diane* se

⁷⁸ Jelikož se nejedná o umělecký pseudonym v pravém slova smyslu, nýbrž jen o zkrácenou verzi příjmení (herečka si své rodné příjmení *Heidkrüger* nechala po vstupu do světa showbusinessu zkrátit na podobu *Kruger*), zařadila jsem jej do svého výzkumu také.

v největším počtu výskytů nalézal na webu *super.cz* (24 výskytů, bulvární média), dále na *blesk.cz* (19 výskytů, bulvární média) nebo na *edna.cz* (15 výskytů, ostatní).

Rodné jméno pod počestným lemmatem *Diana* se ve spojení s nepřechýleným tvarem příjmení nejvíce objevovalo v médiích hlavního proudu. Celkově byl tento tvar zaznamenán dvakrát na webu *tn.nova.cz* (hlavní proud) a dále po jednom výskytu na následujících stránkách: *prozeny.cz* (market-driven média), *denik.cz* (hlavní proud), *tnbiz.cz* (hlavní proud), *blog.idnes.cz* (ostatní) a *blesk.cz* (bulvární média).

Přechýlený tvar příjmení ve spojení s rodným jménem *Diane* se vyskytoval především v médiích hlavního proudu a nejčteněji zastoupen byl na portálech *idnes.cz* (12 výskytů, hlavní proud), *novinky.cz* (12 výskytů, hlavní proud) či *lidovky.cz* (9 výskytů, hlavní proud). Ve spojení počestným rodným jménem pod lemmatem *Diana* se přechýlené příjmení vyskytovalo celkem čtyřikrát, a to v počtu jednoho výskytu na webech *aktualne.cz*, *lidovky.cz*, *idnes.cz* a *ihned.cz* spadajících do hlavního proudu médií.

4.3.3 Zara Larsson

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů		
	Zara Larsson	Zara Larson	Zara Larssonová
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	-	-	-
Bulvární média	2	2	7
Hlavní proud	4	-	10
Market-driven média	1	-	-
Názorové deníky	-	-	2
Ostatní	34	-	1
Politický bulvár	3	-	2
Stranické weby	-	-	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	-	-	-
Celkem	44	2	22

Jméno zpěvačky *Zary Larsson* se ve zkoumaných datech častěji užívalo ve tvaru nepřechýleném (68 % celkově nalezených případů), přičemž bylo nejvíce zastoupeno v médiích z kategorie ostatní. Nejvíce jednotlivých případů užití nepřechýlené podoby příjmení bylo

nalezeno na webu *musicserver.cz* (28 výskyty, ostatní), dále na *rockandpop.cz* (3 výskyty, ostatní) a *eurozpravy.cz* (3 výskyty, politický bulvár).

V přechýleném tvaru se jméno nejčastěji objevovalo v médiích hlavního proudu, dle četnosti výskytu bylo ovšem nejvíce zmiňováno na webu *blesk.cz* (7 výskyty, bulvární média), a poté ve výši 2 výskyty na webech *eurozpravy.cz* (politický bulvár), *ceskenoviny.cz* (hlavní proud) a *reflex.cz* (hlavní proud).

Ortograficky nesprávný zápis příjmení v podobě *Larson* byl odhalen ve dvou případech na webu bulvárního média *blesk.cz*, kde byl užít v nepřechýleném tvaru.

4.3.4 Angela Merkel

Druh média	Jméno a počet jeho výskyty	
	Angela Merkel ⁷⁹	Angela Merkelová ⁸⁰
Analyticko-investigativní	8	12
Antisystémové weby	981	4 587
Bulvární média	67	1 089
Hlavní proud	591	12 774
Market-driven média	25	531
Názorové deníky	58	2 816
Ostatní	108	2 917
Politický bulvár	65	5 025
Stranické weby	10	647
Unknown weby	1	34
Web instituce	-	27
Celkem	1 914	30 459

Jméno političky *Angely Merkel* se v analyzovaném vzorku dat objevovalo převážně v přechýleném tvaru (94 % celkově nalezených případů). Nejvíce výskyty v této podobě připadalo na weby hlavního proudu médií, ovšem dle četnosti výskyty na jednotlivých webech se na prvním místě umístil web *parlamentnilisty.cz* (2 331 výskyty, politický bulvár) a dále *eurozpravy.cz* (1 934 výskyty, politický bulvár) a *echo24.cz* (1 755 výskyty, názorové deníky).

⁷⁹ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verze *A. Merkel*, *Angela Dorothea Merkel* a *Angela Hitler Merkel*.

⁸⁰ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i verze *A. Merkelová*, *Angela Dorothea Merkelová* a *Angela Hitler Merkelová*.

Ve tvaru nepřechýleném bylo toto jméno nejčastěji zmiňováno na webech antisystémových. Celkově byl nejvyšší počet výskytů nepřechýlené podoby zaznamenán na webu *respekt.cz* (352 výskytů, hlavní proud), dále na *aeronet.cz* (288 výskytů, antisystémové weby) a *pravdive.eu* (236 výskytů, antisystémové weby). Přechýlená podoba příjmení byla v rámci skupiny webů antisystémových v největším počtu výskytů zaznamenána na *sputniknews.cz* (1 042 výskytů), avšak celkově se tento web umístil až na 10. místě frekvenčního seznamu.

Pro případné lingvisticko-politologické či politologicky zaměřené analýzy se jako zajímavé mohou jevit také výskyty jména na antisystémovém webu *tadesco.cz*, kde bylo jméno německé političky čtyřikrát užito v podobě *Angela Hitler Merkel* a jednou jako *Angela Hitler Merkelová*. S pravopisně nesprávným zápisem jména jsem se při svém šetření nesetkala.

4.3.5 Greta Thunberg⁸¹

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů		
	Greta Thunberg	Greta Thuneberg	Greta Thunbergová
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	679	1	446
Bulvární média	74	-	165
Hlavní proud	222	-	954
Market-driven média	25	-	61
Názorové deníky	181	-	223
Ostatní	280	-	258
Politický bulvár	57	-	446
Stranické weby	11	-	81
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	1	-	-
Celkem	1 530	1	2 634

Jméno ekologické aktivistky *Greta Thunberg* se v analyzovaném vzorku dat více objevovalo v podobě přechýlené (63 % z celkově nalezených případů), a to nejvíce v médiích spadajících do hlavního proudu. Celkově se přechýlený tvar příjmení nejčastěji vyskytl na webu

⁸¹ Lemma *Greta* je nutné v korpusu vyhledávat pod zápisem *Gréta*.

parlamentnilisty.cz (309 výskytů, politický bulvár), dále na *lidovky.cz* (161 výskytů, hlavní proud) nebo na *pravdive.eu* (132 výskytů, antisystémové weby).

S nepřechýleným tvarem příjmení jsem se setkala především na antisystémových webech, avšak celkový nejvyšší počet výskytů tohoto tvaru byl zaznamenán na *pravdive.eu* (337 výskytů, antisystémové weby), dále na *aeronet.cz* (119 výskytů, antisystémové weby) nebo na *blog.idnes.cz* (117 výskytů, ostatní).

S pravopisně chybným zápisem jména jsem se setkala pouze v jednom případě, a to na antisystémovém webu *pravdive.eu*, kde se jméno objevilo zapsané jako *Greta Thunberg*.

4.3.6 Shrnutí analýzy příjmení německého a skandinávského původu

V analyzovaném vzorku dat se z vybraných jmen ženských zahraničních celebrit nejčastěji objevovalo jméno *Angela Merkel*, a to v celkovém počtu 32 373 výskytů, dále jméno *Greta Thunberg* v počtu 4 165 výskytů, *Scarlett Johansson* v počtu 812 výskytů, *Diane Kruger* v počtu 171 výskytů a na posledním místě jméno *Zara Larsson* v počtu 68 výskytů.

Z uvedených jmen se ve tvaru s přechýleným příjmením častěji než ve tvaru s nepřechýleným příjmením vyskytovala jména *Angela Merkel* a *Greta Thunberg*, zatímco se jmény *Scarlett Johansson*, *Diane Kruger* a *Zara Larsson* jsem se v analyzovaném vzorku dat častěji setkala ve tvaru nepřechýleném.

Podobně jako příjmení anglického původu se i příjmení německého a skandinávského původu jeví jako skupina, která při přechylování příjmení podle pravidel české gramatiky nečiní žádné výraznější problémy. U jmen *Diane Kruger* a *Angela Merkel* jsem se během šetření nesešla ani s jedním pravopisně nesprávným zápisem, zatímco u jmen *Scarlett Johansson*, *Zara Larsson* a *Greta Thunberg* se několik chybných zápisů vyskytlo.

4.4 Příjmení francouzského původu

V rámci skupiny jmen ženských zahraničních celebrit s příjmením francouzského původu jsem analyzovala následujících pět jmen: *Angelina Jolie*, *Céline Dion*, *Avril Lavigne*, *Cara Delevingne* a *Christine Lagarde*.

4.4.1 Angelina Jolie⁸²

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů		
	Angelina Jolie ⁸³	Angelina Jolieová	Angelina Joliová
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	42	4	-
Bulvární média	841	87	2
Hlavní proud	563	36	-
Market-driven média	185	-	-
Názorové deníky	21	1	-
Ostatní	259	3	-
Politický bulvár	35	5	-
Stranické weby	4	-	-
Unknown weby	2	-	-
Web instituce	1	-	-
Celkem	1 953	136	2

Jméno herečky *Angeliny Jolie* se v analyzovaném vzorku dat vyskytovalo převážně ve tvaru nepřechýleném, v němž se nejčastěji objevovalo v médiích bulvárních (93 % z celkově nalezených případů). Z konkrétních webů bylo nejvíce zastoupeno na webu *blesk.cz* (265 výskytů, bulvární média), dále na *extra.cz* (178 výskytů, bulvární média) a na *idnes.cz* (169 výskytů, hlavní proud).

Přechýlený tvar se stejně jako tvar nepřechýlený nejvíce objevoval v bulvárních médiích. V analyzovaném vzorku dat se nejhojněji vyskytl na webu *blesk.cz* (37 výskytů, bulvární média), dále na *ahaonline.cz* (32 výskytů, bulvární média) a na *pikant.centrum.cz* (dnes k dohledání pod *magazin.aktualne.cz*; 15 výskytů, bulvární média).

Nesystémově adaptované příjmení ve tvaru *Angelina Joliová* se během šetření vyskytlo pouze dvakrát, a to v obou případech na webu bulvárního média *ahaonline.cz*.

⁸² Angelina Jolie byla narozena jako *Angelina Jolie Voight*, jméno *Jolie* je proto původně druhým jménem rodným a jazykově pochází z francouzského *jolie* [žoli] = krásná.

⁸³ Výsledky v tomto sloupci zahrnují i zápis *A. Jolie*.

4.4.2 Céline Dion

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů			
	Céline Dion	Celine Dion	Céline Dionová	Celine Dionová
Analyticko-investigativní	-	-	-	-
Antisystémové weby	2	3	2	-
Bulvární média	170	25	36	6
Hlavní proud	121	35	49	21
Market-driven média	43	17	3	-
Názorové deníky	1	-	3	-
Ostatní	50	35	3	1
Politický bulvár	4	4	6	-
Stranické weby	-	-	-	-
Unknown weby	-	-	-	-
Web instituce	1	1	-	-
Celkem	392	120	102	28

Jméno zpěvačky *Céline Dion* se v analyzovaném vzorku dat častěji objevovalo v podobě s nepřechýleným tvarem příjmení (80 % z celkově nalezených případů). Pod lemmatem *Céline* ve spojení s nepřechýleným příjmením se jméno nejvíce vyskytovalo v médiích bulvárních, celkově největší zastoupení této podoby pak připadalo v počtu 55 výskytů na weby *idnes.cz* (hlavní proud) a *pikant.centrum.cz* (dnes *magazin.aktualne.cz*; bulvární média), dále na *super.cz* (40 výskytů, bulvární média) a na *blesk.cz* (39 výskytů, bulvární média).

Pod lemmatem *Celine* se jméno ve spojení s nepřechýleným tvarem příjmení nejvíce objevovalo na webech *idnes.cz* (hlavní proud) a *blesk.cz* (bulvární média), a to ve shodném počtu 12 výskytů, dále na webu *musicserver.cz* (8 výskytů, ostatní) nebo na *novinky.cz* (6 výskytů, hlavní proud).

Příjmení v přechýleném tvaru se největší měrou objevovalo v médiích hlavního proudu. Pod lemmatem *Céline* spojeným s přechýleným příjmením se jméno nejvíce vyskytovalo na webu *pikant.centrum.cz* (dnes *magazin.aktualne.cz*; 22 výskytů, bulvární média), dále ve shodném počtu 13 výskytů na webech *novinky.cz* a *idnes.cz* (obojí hlavní proud) a na *blesk.cz* (12 výskytů, bulvární média).

Pod lemmatem *Celine* ve spojení s přechýleným příjmením jsem nejvíce výskytů dohledala na webu *novinky.cz* (10 výskytů, hlavní proud), dále na *ceskenoviny.cz* (4 výskyty, hlavní proud) a na *pikant.centrum.cz* (dnes *magazin.aktualne.cz*; 3 výskyty, bulvární média).

4.4.3 Avril Lavigne

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů	
	Avril Lavigne	Avril Lavigneová
Analyticko-investigativní	-	-
Antisystémové weby	-	-
Bulvární média	23	1
Hlavní proud	39	17
Market-driven média	15	-
Názorové deníky	-	1
Ostatní	32	1
Politický bulvár	-	-
Stranické weby	-	1
Unknown weby	-	-
Web instituce	1	-
Celkem	110	21

Jméno zpěvačky *Avril Lavigne* se v analyzovaném vzorku dat častěji objevovalo ve tvaru s nepřechýleným příjmením (84 % z celkově nalezených případů). V obou tvarech se jméno nejhojněji vyskytovalo v médiích hlavního proudu, přičemž nejvíce výskytů ve tvaru nepřechýleném připadalo na web *musicserver.cz* (28 výskytů, ostatní média) a dále na *idnes.cz* (17 výskytů, hlavní proud) nebo na *novinky.cz* (9 výskytů, hlavní proud).

Ve tvaru přechýleném se největší počet výskytů nalézal na webu *ceskenoviny.cz* (9 výskytů, hlavní proud) a poté v počtu 2 výskytů na následujících webech: *novinky.cz* (hlavní proud), *tyden.cz* (hlavní proud) a *tiscali.cz* (hlavní proud).

4.4.4 Cara Delevingne

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 1/2	
	Cara Delevingne	Cara Delevigne
Analyticko-investigativní	-	-
Antisystémové weby	4	-
Bulvární média	109	8
Hlavní proud	58	14
Market-driven média	70	8
Názorové deníky	1	-
Ostatní	55	6
Politický bulvár	3	1
Stranické weby	-	-
Unknown weby	-	-
Web instituce	-	-
Celkem	300	37

Jméno *Cara Delevingne* se v analyzovaném vzorku dat častěji vyskytovalo v podobě s nepřechýleným tvarem příjmení (90 % z celkově nalezených případů) a zmiňováno tak bylo především v bulvárních médiích. Nejvíce jednotlivých výskytů se nalézalo na webech *blesk.cz* (45 výskytů, bulvární média), dále na *super.cz* (34 výskytů, bulvární média) a na *idnes.cz* (28 výskytů, hlavní proud).

V pravopisně nesprávné podobě *Cara Delevigne* jsem se se jménem nejčastěji setkala na webu *tn.nova.cz* (7 výskytů, hlavní proud), posléze v počtu 4 výskytů na webech *prozeny.cz* (market-driven média), *marianne.cz* (market-driven média) a *blesk.cz* (bulvární média), dále v počtu 3 výskytů na *denik.cz* (hlavní proud) a na *kafe.cz* (bulvární média), poté v počtu 2 výskytů na *budejckadrbna.cz* (ostatní) a následně v počtu jednoho výskytu na webech *iprima.cz* (hlavní proud), *super.cz* (bulvární média), *e15.cz* (hlavní proud), *idnes.cz* (hlavní proud), *chytrazena.cz* (ostatní), *zive.cz* (ostatní), *elle.cz* (ostatní), *eurozpravy.cz* (politický bulvár), *metro.cz* (hlavní proud) a *trendyzdravi.cz* (ostatní).

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 2/2		
	Cara Delevingneová	Cara Delevingnová	Cara Delevigneová
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	-	-	-
Bulvární média	6	1	-
Hlavní proud	14	2	11
Market-driven média	1	1	-
Názorové deníky	-	-	-
Ostatní	-	-	-
Politický bulvár	3	-	-
Stranické weby	-	-	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	-	-	-
Celkem	24	4	11

Jméno s přechýleným tvarem příjmení se v analyzovaném vzorku dat nejčastěji objevovalo v médiích hlavního proudu. Ve tvaru *Cara Delevingneová* se jméno nejvíce vyskytovalo na webu *novinky.cz* (6 výskytů, hlavní proud), dále na *ahaonline.cz* (4 výskyty, bulvární média), poté ve shodném počtu 3 výskytů na webech *ceskenoviny.cz* (hlavní proud) a *eurozpravy.cz* (politický bulvár), následně v počtu 2 výskytů na webech *blesk.cz* (bulvární média) a *seznamzpravy.cz* (hlavní proud) a nakonec v počtu jednoho výskytu na webech *krajskelisty.cz* (market-driven média), *idnes.cz* (hlavní proud), *lidovky.cz* (hlavní proud) a *tyden.cz* (hlavní proud).

Ve tvaru *Cara Delevingnová*, jenž je v souladu s gramatickými pravidly pro přechylování příjmení v českém jazyce, jsem jméno v počtu jednoho výskytu našla na webech *prozeny.cz* (market-driven média), *idnes.cz* (hlavní proud), *pikant.centrum.cz* (dnes k nalezení pod *magazin.aktualne.cz*; bulvární média) a *aktualne.cz* (hlavní proud).

V pravopisně nesprávném tvaru *Cara Delevigneová* se jméno vyskytovalo pouze ve dvou případech, a to na dvou webech, které spadají do kategorie médií hlavního proudu, jmenovitě se jedná o web *lidovky.cz* (10 výskytů) a web *reflex.cz* (1 výskyt).

4.4.5 Christine Lagarde

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 1/3		
	Christine Lagarde	Christina Lagarde	C. Lagarde
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	111	-	-
Bulvární média	-	1	-
Hlavní proud	85	5	1
Market-driven média	3	-	-
Názorové deníky	18	-	-
Ostatní	15	1	1
Politický bulvár	7	-	1
Stranické weby	1	-	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	2	-	-
Celkem	242	7	3

Jméno političky *Christine Lagarde* se v analyzovaném vzorku dat častěji objevovalo v podobě s přechýleným tvarem příjmení (84 % z celkově nalezených případů).

Ve tvaru s nepřechýleným příjmením bylo nejvíce zmiňováno na antisystémových webech (jmenovitě *pravdive.eu*, *aronet.cz*, *europortal.cz*, *czechfreepress.cz*, *pravyprostor.cz*, *nwoo.org*, *zvedavec.org*, *ceskoaktualne.cz*, *sputniknews.cz*, *infokuryr.cz*, *novarepublika.cz*, *svobodnenoviny.cz*, *novaburzoazie.com*, *rukojmi.cz* a *tadesco.cz*). Pod lemmaty *Christine Lagarde* se největší počet výskytů objevil na webu *pravdive.eu* (37 výskytů, antisystémové weby), dále na *kurzy.cz* (33 výskytů, hlavní proud) a na *lidovky.cz* (19 výskytů, hlavní proud).

Pod počeštěným lemmatem *Christina* ve spojení s nepřechýleným tvarem příjmení jsem dohledala pouze 7 výskytů, a to ve výši jednoho výskytu na webech *blesk.cz* (bulvární média), *denik.cz* (hlavní proud), *ihned.cz* (hlavní proud), *ceskenoviny.cz* (hlavní proud), *blog.idnes.cz* (ostatní), *kurzy.cz* (hlavní proud) a *respekt.cz* (hlavní proud).

Ve tvaru *C. Lagarde* jsem jméno dohledala celkem ve třech případech, a to v počtu jednoho výskytu na webech *kurzy.cz* (hlavní proud), *libereckenovinky.cz* (ostatní) a *prvnizpravy.cz* (politický bulvár).

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 2/3		
	Christine Lagardeová	Christina Lagardeová	C. Lagardeová
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	142	5	-
Bulvární média	8	1	-
Hlavní proud	680	21	8
Market-driven média	20	1	-
Názorové deníky	44	4	-
Ostatní	169	2	1
Politický bulvár	92	2	1
Stranické weby	17	-	-
Unknown weby	1	-	-
Web instituce	1	-	-
Celkem	1 174	36	10

Nejvíce výskytů jména v podobě s přechýleným tvarem příjmení se objevilo v médiích hlavního proudu. Pod lemmaty *Christine Lagardeová* se jméno v největším počtu jednotlivých výskytů nalézalo na webu *kurzy.cz* (103 výskytů, hlavní proud), dále na *patria.cz* (91 výskytů, hlavní proud) a na *investicniweb.cz* (80 výskytů, ostatní).

Pod lemmaty *Christina Lagardeová* jsem dohledala nejvíce výskytů na webu *ihned.cz* (4 výskyty, hlavní proud), dále na *denik.cz* (3 výskyty, hlavní proud) a poté v počtu dvou výskytů na následujících třech webech: *echo24.cz* (názorové deníky), *idnes.cz* (hlavní proud) a *lidovky.cz* (hlavní proud).

V podobě *C. Lagardeová* se jméno vyskytlo celkem v deseti případech, z toho 8 výskyty na webu *kurzy.cz* (hlavní proud) a po jednom výskytu na webech *libereckenovinky.cz* (ostatní) a *prvnizpravy.cz* (politický bulvár).

Druh média	Jméno a počet jeho výskytů 3/3		
	Christine Lagardová	Christina Lagardová	C. Lagardová
Analyticko-investigativní	-	-	-
Antisystémové weby	13	-	-
Bulvární média	-	-	-
Hlavní proud	31	-	2
Market-driven média	-	-	-
Názorové deníky	2	1	-
Ostatní	6	-	-
Politický bulvár	4	-	-
Stranické weby	-	-	-
Unknown weby	-	-	-
Web instituce	-	-	-
Celkem	56	1	2

Ve tvaru *Christine Lagardová*, jenž je v souladu s pravidly české gramatiky, se jméno v největším počtu výskytů objevilo na webu *kurzy.cz* (18 výskytů, hlavní proud), dále na *patria.cz* (7 výskytů, hlavní proud) a ve shodném počtu tří výskytů na webech *parlamentnilisty.cz* (politický bulvár) a *pravdive.eu* (antisystémové weby). Pod lemmaty *Christina Lagardová* jsem jméno dohledala pouze jedenkrát, a to na webu *echo.cz* (názorový deník) a ve tvaru *C. Lagardová* se pak jméno objevilo ve dvou případech, z toho jednou na webu *aktualne.cz* (hlavní proud) a jednou na webu *kurzy.cz* (hlavní proud).

4.4.6 Shrnutí analýzy příjmení francouzského původu

Z vybraných jmen se v analyzovaném vzorku nejčastěji objevovalo jméno *Angelina Jolie* v celkovém počtu 2 091 výskytů, po něm následovalo jméno *Christine Lagarde* v počtu 1 531 výskytů, dále *Céline Dion* v počtu 642 výskytů, posléze jméno *Cara Delevingne* v počtu 376 výskytů a nakonec jméno *Avril Lavigne* v počtu 131 výskytů.

Z vybraných jmen se ve tvaru s přechýleným příjmením častěji než s nepřechýleným vyskytovalo pouze jméno *Christine Lagarde*, ostatní jména, tj. *Angelina Jolie*, *Céline Dion*, *Avril Lavigne* a *Cara Delevingne*, se ve vybraném vzorku dat objevovala spíše ve tvaru s nepřechýleným příjmením.

5. Závěr

Ve své práci jsem se zabývala přechylováním příjmení ženských zahraničních celebrit v českých elektronických médiích. Slavné osobnosti jsou častými objekty zájmů žurnalistů, a proto bývají jejich jména zmiňována v celé široké škále nejružnějších tuzemských médií. Jako zajímavý jev hodný bližšího pozorování a zkoumání se jeví způsob, jakým novináři s těmito jmény cizího původu zachází, a vzhledem k aktuálnosti otázky přechylování (resp. nepřechylování) ženských příjmení byla za hlavní cíl této práce zvolena podrobnější analýza tohoto jevu vztažená právě ke jménům ženských zahraničních celebrit zmiňovaným v českých elektronických médiích. V souvislosti s tím bylo dále zkoumáno, které z přípustných přechylených variant daných příjmení jsou užívány více a také jak velké obtíže způsobují osobní jména cizího původu z ortografického hlediska.

Výzkum byl prováděn na korpusových datech *Českého národního korpusu*, konkrétně na subkorpusu internetové žurnalistiky spadajícím pod monitorovací korpus veřejné internetové komunikace *online_archive*. Na takto abstrahovaných datech bylo pozorováno, jakým způsobem se zachází s jednotlivými jmény vybraných celebrit v jednotlivých druzích médií (blíže byly zkoumány především výskyty jmen v médiích bulvárních, v médiích hlavního proudu, v market-driven médiích a na antisystémových webech), a to se zřetelem k dodržování českých gramatických norem pro přechylování příjmení a k možnostem ortografických adaptací. Na základě získaných dat byla ověřována platnost následujících čtyř předpokladů:

1. Česká elektronická média častěji přechylují příjmení sportovkyň a političek (příp. aktivistek) než příjmení celebrit z oblasti kultury, u nichž jsou jména často chápána jako umělecká.
2. Příjmení slovanského původu jsou vzhledem k jejich povaze a jazykové blízkosti s češtinou přechylována více než příjmení pocházející z jiných jazyků.
3. Příjmení celebrit z oblasti kultury se v bulvárních médiích (tj. včetně kategorie politického bulváru) a market-driven médiích objevují častěji nepřechylená, zatímco v médiích hlavního proudu jsou spíše přechylována.
4. Bulvární média (tj. včetně politického bulváru), market-driven média a antisystémové weby se při zápisu jmen dopouštějí pravopisných chyb a nenáležitých nesystémových adaptací častěji než média hlavního proudu.

První z předpokladů, tj. česká elektronická média častěji přechylují příjmení sportovkyň a političek (příp. aktivistek) než příjmení celebrit z oblasti kultury, se ukázal jako správný.

Tendence přechylovat převažuje u příjmení zahraničních sportovkyň a političek (příp. aktivistek), zatímco příjmení celebrit z oblasti kultury jsou spíše užívána ve tvarech nepřechýlených.

Z oblasti příjmení anglického původu se ke jménům uváděným ve větší míře v podobě s přechýleným tvarem příjmení řadí jména *Hillary Clinton* (89 % celkově nalezených výskytů jména) a *Serena Williams* (94 % celkově nalezených výskytů jména), zatímco jména *Emma Watson*, *Taylor Swift* a *Britney Spears* zůstávají častěji nepřechýlena (v daném pořadí 65 %, 70 % a 85 % z celkově nalezených výskytů jednotlivých jmen). Ve výzkumné skupině jmen německého a skandinávského původu se s přechýleným tvarem příjmení více vyskytovala jména *Angela Merkel* (94 % celkově nalezených výskytů jména) a *Greta Thunberg* (63 % celkově nalezených výskytů jména), kdežto se jmény *Scarlett Johansson*, *Diane Kruger* a *Zara Larsson* (v daném pořadí 53 %, 61 % a 68 % z celkově nalezených výskytů jednotlivých jmen) se lze častěji setkat v podobě s nepřechýleným tvarem příjmení. Z vybraných jmen francouzského původu je více přechylováno příjmení *Christine Lagarde* (84 % celkově nalezených výskytů jména), zatímco jména *Angelina Jolie*, *Céline Dion*, *Avril Lavigne* a *Cara Delevingne* (v daném pořadí 93 %, 80 %, 84 % a 90 % z celkově nalezených výskytů jednotlivých jmen) jsou spíše ponechávána s nepřechýleným tvarem příjmení.

Specifickou skupinu v tomto ohledu představují příjmení jinoslovanského původu, která mohou pocházet z jazyků, jež mají své vlastní prostředky pro tvoření ženských tvarů příjmení. Takovými jmény zařazenými do výzkumu byla jména *Maria Šarapova* a *Svjatlana Cichanouskaja*, u nichž se ukázalo, že jsou v drtivé většině případů užívána ve tvarech přechýlených podle českých gramatických pravidel pro přechylování, tj. pomocí přechylovacího sufixu *-ov(á)* a zařazením k adjektivnímu deklinačnímu typu zastoupenému vzorem *mladý* (resp. *mladá*) – v případě jména *Maria Šarapova* se jednalo dokonce až o 99 % celkově nalezených výskytů, u jména *Svjatlana Cichanouskaja* o 94 %⁸⁴ všech nalezených výskytů. Dále bylo do oblasti příjmení pocházejících z jinoslovanských jazyků zařazeno jméno političky *Ewy Kopacz*, jež bylo v analyzovaném vzorku dat častěji užíváno v podobě s přechýleným tvarem příjmení (79 % celkově nalezených výskytů jména), a jména *Olga*

⁸⁴ Do tohoto procentuálního výsledku jsou zahrnuty i nenáležité adaptace jména *Svjatlana Cichanouskaja*, jež byly vytvořeny pomocí přiřazení příjmení k českému adjektivnímu deklinačnímu typu zastoupenému vzorem *mladý* (resp. *mladá*), tzn., že zbývajících 6 % připadá na výskyty jména zapsaného v převzatém tvaru zakončeném systémově na *-aja* a nesystémově na *-a*.

Kurylenko a *Anna Netrebko*, která se častěji vyskytovala nepřechýlená, a tudíž tak potvrdila výchozí předpoklad (54 % a 73 % z celkově nalezených výskytů těchto jmen).

Druhý z předpokladů, tj. příjmení slovanského původu jsou vzhledem k jejich povaze a jazykové blízkosti s češtinou přechylována více než příjmení pocházející z jiných jazyků, se ukázal jako nejednoznačně definovaný – příjmení slovanského původu mohou pocházet z jazyků, jež mají své vlastní prostředky pro tvoření ženských podob příjmení, a proto je v rámci zařazování do češtiny v podobě nepřechýlené ani nelze použít. V případě těchto příjmení lze pouze zvolit mezi variantou využívající tvar příjmení převzatý z původního jazyka a přechýlením pomocí české přechylovací přípony *-ov(á)*, příp. zařazením příjmení k českým adjektivním deklinačním typům, a jak se prokázalo na jménech *Maria Šarapova* a *Svjatlana Cichanouskaja*, převažuje tendence takováto příjmení zařazovat do českého jazyka pomocí českých přechylovacích prostředků – viz výše.

U zbylých jmen z této výzkumné skupiny se předpoklad potvrdil pouze u jména *Ewa Kopacz*, jež bylo jako jediné uváděno častěji v podobě s přechýleným tvarem příjmení (79 % výskytů tohoto jména). Jména *Olga Kurylenko* a *Anna Netrebko* se v analyzovaném vzorku dat více vyskytovala jako nepřechýlená (54 % a 73 % výskytů těchto jmen), a tudíž předpoklad vyvrátila. V souladu s výsledky výzkumu u prvního předpokladu lze navíc konstatovat, že na přechylování (resp. nepřechylování) příjmení ženských zahraničních celebrit má větší vliv obor, v němž dané osobnosti působí, než jazykový původ jejich příjmení.

Třetí z předpokladů, tj. příjmení celebrit z oblasti kultury se v bulvárních (tj. včetně kategorie politického bulváru) a market-driven médiích objevují častěji nepřechýlená, zatímco v médiích hlavního proudu jsou spíše přechylována, jednoznačně potvrdila pouze čtyři jména kulturních celebrit: *Emma Watson*, *Taylor Swift*, *Scarlett Johansson* a *Diane Kruger*. Všechna příjmení těchto celebrit se v bulvárních médiích (BM) a v market-driven médiích (MDM) vyskytovala více ve tvaru nepřechýleném, zatímco v médiích hlavního proudu (HP) byla častěji přechylována – *Emma Watson* (BM: 87 % výskytů nepřechýleno, MDM: 96 % výskytů nepřechýleno, HP: 72 % výskytů přechýleno), *Taylor Swift* (BM: 66 % výskytů nepřechýleno, MDM: 85 % výskytů nepřechýleno, HP: 58 % výskytů přechýleno), *Scarlett Johansson* (BM: 65 % výskytů nepřechýleno, MDM: 95 % výskytů nepřechýleno, HP: 69 % výskytů přechýleno) a *Diane Kruger* (BM: 89 % výskytů nepřechýleno, MDM: 83 % výskytů nepřechýleno, HP: 81 % výskytů přechýleno).

U řady dalších jmen kulturních celebrit se prokázalo, že dominuje tendence ponechávat tato příjmení v nepřechýleném tvaru i v médiích hlavního proudu, nejenom v bulvárních a market-driven médiích. Jmenovitě se jedná o jména *Olga Kurylenko* (BM: 57 % výskytů nepřechýleno, MDM: 89 % výskytů nepřechýleno, HP: 52 % výskytů nepřechýleno), *Britney Spears* (BM: 82 % výskytů nepřechýleno, MDM: 98 % výskytů nepřechýleno, HP: 76 % výskytů nepřechýleno) a dále o veškerá jména kulturních celebrit francouzského původu, jež byla do výzkumu zařazena – *Angelina Jolie* (BM: 90 % výskytů nepřechýleno, MDM: 100 % výskytů nepřechýleno, HP: 94 % výskytů nepřechýleno), *Céline Dion* (BM: 81 % výskytů nepřechýleno, MDM: 95 % výskytů nepřechýleno, HP: 69 % výskytů nepřechýleno), *Avril Lavigne* (BM: 96 % výskytů nepřechýleno, MDM: 100 % výskytů nepřechýleno, HP: 70 % výskytů nepřechýleno) a *Cara Delevingne* (BM: 93 % výskytů nepřechýleno, MDM: 98 % výskytů nepřechýleno, HP: 73 % výskytů nepřechýleno).

U zbývajících dvou jmen kulturních celebrit se předpoklad ukázal jako nesprávný. Jméno *Anna Netrebko* se hojněji přechyluje v médiích bulvárních (v market-driven médiích byl počet výskytů tohoto jména shodný jak v přechýleném, tak nepřechýleném tvaru), zatímco v médiích hlavního proudu bývá užíváno spíše nepřechýlené (BM: 72 % výskytů přechýleno, MDM: 50 % výskytů přechýleno, HP: 55 % výskytů nepřechýleno). Jméno *Zara Larsson* se více přechyluje jak v médiích bulvárních, tak v médiích hlavního proudu a jedině v market-driven médiích zůstává spíše v nepřechýleném tvaru (BM: 56 % výskytů přechýleno, MDM: 100 % výskytů nepřechýleno, HP: 71 % výskytů přechýleno).

Čtvrtý a poslední z předpokladů, tj. bulvární média (tj. včetně politického bulváru), market-driven média a antisystémové weby se při zápisu jmen dopouštějí pravopisných chyb a nenáležitých adaptací častěji než média hlavního proudu, se nepotvrdil. Ortografické chyby a nesystémové adaptace se na základě počtu jednotlivých výskytů objevují v médiích hlavního proudu častěji než v bulvárních médiích, market-driven médiích a antisystémových webech dohromady. Mezi weby hlavního proudu, na kterých se vyskytl největší počet chyb, patří *lidovky.cz* (14), *tn.nova.cz* (13), *respekt.cz* (10) a *irozhlas.cz* (9), v menší míře chybují weby *tnbiz.cz* (6), *denik.cz* (5), *tyden.cz* (5), *ceskenoviny.cz* (3), *idnes.cz* (3), *reflex.cz* (3), *seznamzpravy.cz* (3) a *e15.cz* (2) a ojedinělé výskyty nesprávných zápisů se vyskytly na webech *aktualne.cz*, *iprima.cz* a *metro.cz*.

Z bulvárních médií (včetně politického bulváru) bylo nejvíce chybných zápisů jmen nalezeno na webu *blesk.cz* (12), k častěji chybujícím bulvárním webům dále patří *eurozpravy.cz*

(6), *ahaonline.cz* (3), *kafe.cz* (3) a *parlamentnilisty.cz* (3) a ojedinělé výskyty chyb byly zaznamenány na webech *prvnizpravy.cz*, *bleskove.cz*, *super.cz*, *tiscali.cz* a *topvip.cz*. V rámci market-driven médií byly chybné zápisy jmen odhaleny pouze na webech *prozeny.cz* (4) a *marianne.cz* (4) a z antisystémových webů jen na *nwoo.org* (3) a *pravdive.eu* (2).

Další skupinou médií, v nichž se lze setkat s nesprávnými zápisy jmen více než jinde, je podle průzkumu kategorie ostatních médií, kam spadají především weby regionální a zájmové. Zde se ovšem zpravidla jedná o ojedinělé výskyty chyb (jmenovitě na webech *brnenskadrbna.cz*, *budejckadrbna.cz*, *elle.cz*, *fanzine.cz*, *focus-age.cz*, *i60.cz*, *chytrazena.cz*, *mezizenami.cz*, *operaplus.cz*, *radirna.cz*, *satcentrum.cz*, *trendyzdravi.cz*, *tvsport.cz* a *zive.cz*), výjimky v tomto ohledu tvoří weby *sport.cz* (6), *tenisportal.cz* (5), *auto-mania.cz* (3) a *blog.idnes.cz* (2). Řidčeji jsem se pak s chybnými zápisy jmen setkala i v názorových denících, jmenovitě na webech *blisty.cz* (6) a *a2larm.cz* (1), a na webech stranických – *halonoviny.cz* (3) a *kdu.cz* (1).

Jménem, jež žurnalistům činí při začleňování do češtiny největší obtíže, se ukázalo být jméno *Svjatlana Cichanouskaja*, na něž připadl nejvyšší počet nesprávných adaptací vůbec. Podobně dopadlo i jméno *Maria Šarapova*, z čehož se dá usuzovat, že jména pocházející ze slovanských jazyků s vlastními přechylovacími prostředky činí při začleňování do českého jazyka více nesnází než jména jiná.

Zcela bez obtíží se do češtiny daří začleňovat následující jména, u nichž nebyla během výzkumu nalezena ani jedna ortografická chyba nebo morfologicky nesprávná adaptace (tj. tvar příjmení vytvořený v rozporu s pravidly české gramatiky) – jedná se o jména *Anna Netrebko*, *Ewa Kopacz*, *Britney Spears*, *Diane Kruger*, *Angela Merkel*, *Céline Dion*, *Avril Lavigne* a *Christine Lagarde*.

Celý výzkum byl limitován omezenými možnostmi *Českého národního korpusu* a tamějším rozhraním *KonText*, v jehož prostředí byl prováděn. V rámci výzkumných prací jsem narazila na několik problematických vlastností korpusových dat, jež v konečném důsledku jistou měrou mohou zkreslovat výsledky samotného výzkumu. Jako problematický se jevil především způsob, jakým byla data do korpusu *online_archive* shromažďována – v mnoha textech článků vložených do toho korpusu se objevují vložené titulky a náhledy na jiné články, které byly v době stažení textu do korpusu na daném webu zrovna aktuální, tzn., že se tyto titulky a náhledy objevily hned v několika člancích zveřejněných na stejném webu během jednoho dne, a tudíž se touto formou opakovaně dostaly i do korpusových dat.

Pro kompletní eliminaci těchto opakujících se výskytů by bylo nutné každou jednotlivou konkordanci podrobně projít, pročíst celé články a nadbytečná data vyfiltrovat, což však odporuje způsobu práce, jaký mají korpusové nástroje umožňovat. Proto jsem pomocí negativních filtrů odstraňovala pouze ty výsledky, jež bylo možné vyloučit již na základě přečtení samotných konkordancí, nikoliv i ty, jejichž analýza by obnášela podrobné přečtení každého článku staženého do *online_archive* korpusu.

Dále jsem během výzkumu narazila také na několik případů, kdy slovo uvedené v některé z výsledných konkordancí neodpovídalo lemmatu, jež bylo zadáno ve výchozím dotazu (např. přechýlený tvar jména byl nesprávně zařazen pod lemma, které označuje nepřechýlený tvar jména). I tyto případy pak bylo nutné odfiltrovat a v rámci výzkumu ručně zařadit pod správný tvar příjmení. Vystává také otázka, do jaké míry je vhodné zohledňovat korpusové rozlišení rodných jmen pod dvě různá lemmata, z nichž jedno odpovídá originální podobě jména a druhé jeho počestěné verzi (např. rozlišení lemmat *Diane/Diana*, *Christine/Christina* apod.), jelikož při jejich skloňování může v některých pádech dojít ke shodě koncovek u obou lemmat, a tudíž není jednoznačně rozpoznatelné, pod které z nich daný výskyt zařadit.

Věřím, že provedený výzkum přinesl podnětné výsledky, jež poslouží ke zvednutí zájmu o problematiku přechylování (resp. nepřechylování) příjmení ženských zahraničních celebrit nejen v českých elektronických médiích, ale ve veřejné komunikaci vůbec. V rámci případných dalších výzkumů se nabízí rozšířit počet výzkumných skupin jmen (např. o příjmení původu španělského a italského nebo o příjmení asijská, orientální a africká) a také zvýšit počet jmen analyzovaných v každé z nich.

Jednotlivá jména lze také zkoumat i z hlediska vztahu jejich flexe ke způsobu zařazování těchto jmen do jednotlivých deklinačních typů a zohledňovat přitom, nakolik jednotlivé užívané tvary odpovídají paradigmátům daným současnými českými mluvnicemi. Dále by bylo možné vztáhnout tento výzkum nejenom k celebritám ženského pohlaví, ale i k těm pohlaví mužského, případně se nabízí možnost provést podobné šetření nikoliv na korpusových datech žurnalistických textů, ale také na korpusových datech monitorujících komunikaci uživatelů na sociálních sítích a internetových diskusních fórech a porovnat výsledky takového výzkumu s výsledky šetření provedeného v rámci této práce.

6. Anotace

Autor práce: Beáta Pleyerová

Instituce: Filozofická fakulta univerzity Palackého v Olomouci, katedra bohemistiky

Název práce: *Jak se zachází se jmény zahraničních celebrit v českých elektronických médiích?*

Vedoucí práce: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr.

Počet znaků: 126 033

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 23

Klíčová slova: vlastní jména, přechylování příjmení, česká elektronická média, bulvární média, zahraniční celebrity

Vlastní anotace: Práce se zabývá problematikou přechylování jmen ženských zahraničních celebrit v českých elektronických médiích. Její teoretická část se zaměřuje na výklad o vlastních jménech a jejich gramatických kategoriích a přináší přehled pravidel pro přechylování příjmení podle vybraných současných českých mluvnic a elektronických zdrojů ÚJČ AV ČR. Výzkumná část vychází z dat *Českého národního korpusu* (konkrétně korpusu *online_archive*) a je věnována analýze vybraných jmen ženských zahraničních celebrit z hlediska přechylování jejich příjmení, a to se zřetelem k různým adaptacím, k nimž u daných jmen dochází, a k druhům médií, v nichž se jednotlivé výskyty nacházejí. Zpracování výsledků analýzy bylo realizováno v souladu s výzkumnými otázkami formulovanými v úvodu práce.

7. Resumé

Title: *How Are the Names of Foreign Celebrities Used in the Czech Electronic Media?*

Key words: proper nouns, gender inflection of surnames, Czech electronic media, tabloid media, female foreign celebrities

The bachelor thesis deals with the issue of gender inflection of surnames of female foreign celebrities in the Czech electronic media. Its theoretical part focuses on the interpretation of proper nouns and their grammatical categories and provides an overview of the rules for gender inflection of surnames according to the selected current Czech grammars. It also presents the current wording of the Registry Act, which legislates the issue of surnames and their gender inflection in the field of official registration and outlines what the current social debate on this topic looks like.

The research part of the bachelor thesis is carried out by using corpus data of the *Czech National Corpus* (specifically the monitoring corpus of the Czech Internet public communication called *online_archive*) and it is devoted to the analysis of selected names of female foreign celebrities in terms of gender inflection of their surnames. The individual examined surnames are divided into research groups on the basis of their linguistic origin – namely surnames of Slavic origin, English origin, German and Scandinavian origin and French origin.

In the course of the analysis of individual selected names, it is observed how these names are spelled and also whether they are formed in accordance with the rules for gender inflection of surnames stated in current Czech grammars. Furthermore, the analysis focuses on what types of media the individual occurrences of these names are found in and what influence the given range of media has on the final treatment of the name, i.e. how much the type of media in which the occurrence is found effects the gender inflection of the surname and spelling of these names.

At the end of the bachelor thesis, the results of the analysis are evaluated and then other possible areas of research are presented.

8. Bibliografie

8.1 Sekundární literatura

AION CS. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů – znění od 1. 2. 2022. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS 2010–2022 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301/zneni-20220201>

CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny 1*. Praha: Karolinum, 2010.

ČECHOVÁ Marie a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 2. vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2000.

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011.

DANEŠ, František. Skladby B. Martinů. In.: DANEŠ, František. *Malý průvodce po dnešní češtině*. Praha: Orbis, 1964, s. 191–192.

DOKULIL, Miloš a kol. *Mluvnice češtiny 1*. Praha: Academia, 1986.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT, 2008.

KNAPPOVÁ, Miloslava. O příjmeních v českých zemích. In: BROZOVIĆ RONČEVIĆ, Dunja (ed.). *Folia Onomastica Croatica: Knjiga 12–13*. Záhřeb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2004, s. 275–279.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Přechylování příjmení v češtině (Pravidla a systematický přehled). *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1979, 62(5), s. 225–233. Dostupné též z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153>

KNAPPOVÁ, Miloslava. Těřeškovová, nebo Těřešková?. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1963, 46(5), s. 271–272. Dostupné též z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4989>

KNAPPOVÁ, Miloslava. Začleňování cizích ženských příjmení do češtiny. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1981, 64(2), s. 59–64. Dostupné též z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6237>

KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986.

KOPECKÝ, Jakub. Přechylování příjmení v češtině jako případ jazykového managementu. *Slovo a slovesnost*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2014, 75(4), s. 271–293.

OSOLSOBĚ, Klára. Životnost. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012–2020 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/%C5%BDIVOTNOST>

PETRÁČKOVÁ Věra, KRAUS Jiří a kol. *Akademický slovník cizích slov: I. díl A – K*. Praha: Academia, 1995.

PLESKALOVÁ, Jana. Vlastní jména – třídění. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012–2020 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/VLASTN%C3%8D%20JM%C3%89NA%20%E2%80%93%20T%C5%98%C3%8DD%C4%9AN%C3%8D>

SVOZILOVÁ, Naděžda. Ke skloňování cizích vlastních jmen osobních zakončených na -u, -ú. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1978, 61(3), s. 133–140. Dostupné též z:

http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=6053#_ftn6

ŠTÍCHA, František a kol. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013.

ŠTÍCHA, František a kol. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny: Druhy slov / tvoření slov*. Praha: Academia, 2018.

ÚJČ AV ČR. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2021. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

ÚJČ AV ČR. *Pravidla českého pravopisu*. 2. vydání. Praha: Academia, 2005.

VALDROVÁ, Jana. K české genderové lingvistice. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1997, 80(2), s. 87–91. Dostupné též z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7365>

VALDROVÁ, Jana. „Žena a vědec? To mi nejde dohromady.“ Testy generického maskulina v českém jazyce. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008, 91(1), s. 26–38.

Dostupné též z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7976>

8.2 Zdroje

CVRČEK, Václav. Korpusy ONLINE. *Wiki Český národní korpus* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2021. [cit. 2022-03-31] Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>

ESPNW (pseud.). Thee are the 25 most famous women athletes in the world right now. *Good Morning America* [online]. ABC New Internet Ventures, 2022 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://www.goodmorningamerica.com/culture/story/25-famous-women-athletes-world-now-55331108>

FAMOUS PEOPLE. Famous German Women. *The Famous People* [online]. Famous People [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.thefamouspeople.com/germany-women.php>

FAMOUS PEOPLE. Famous French Women. *The Famous People* [online]. Famous People [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.thefamouspeople.com/france-women.php>

FARIA (pseud.). 50 Most Popular Women in the World [Updated 2022]. *Women In The World* [online]. Women In The World, 2022 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://womenintheworld.org/50-most-popular-women/>

FORBES. The World's Highest-Paid Celebrities 2020. *Forbes.com* [online]. Forbes Media, 2022 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/celebrities/list/#tab:overall>

HANKS, Patrick (ed.). Dictionary of American Family Names. *Oxford Reference* [online]. Oxford University Press, 2022 [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195081374.001.0001/acref-9780195081374>

IRE (pseud.). Změny 2022: Příjmení bez -ová, stotisícové pokuty za pyrotechniku na fotbale (diskuse pod článkem). *iDNES.cz* [online]. MARFA, 1999–2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zmeny-rok-2022-prestupkovy-zakon-prechylovani-jmena-policie-pravomoci-legislativa.A211201_153133_domaci_lre

MIA2020 (pseud.). Přechylování jmen (diskuse). *eMimino.cz* [online]. MARFA, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.emimino.cz/diskuse/prechylovani-jmen-461181/>

PERICLES VENTURES. The 50 Most Popular Women on the Internet throughout the Decade. *Mirror Review* [online]. Pericles Ventures Pvt. Ltd., 2022 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.mirrorreview.com/50-most-popular-women/>

TON (pseud.) Příjmení se nepřechylovala už za Masaryka, upozornila Valdrová. Jde o globalizaci, oponuje Oliva. *ČT24* [online]. Česká televize, 1996–2021 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3322154-prijmeni-se-neprechylovala-uz-za-masaryka-upozornila-valdrova-jde-o-globalizaci>

ÚČNK FF UK. *Český národní korpus* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2020–2022. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>